

รายงานผลการดำเนินงานโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
โครงการการศึกษาและรวบรวมข้อมูลลายสาน ด้วยวัสดุธรรมชาติในพื้นที่
ภาคอีสาน 19 จังหวัด

หัวหน้าโครงการ
ว่าที่ร.ต.ศักดิ์ชาย สิกขา
คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผู้ร่วมโครงการ
บุคลากร และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ได้รับจัดสรรงบประมาณดำเนินโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมจาก
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2547

คำนำ

โครงการศึกษาและรวบรวมข้อมูลลายสาน ด้วยวัสดุธรรมชาติในเขตพื้นที่ภาคอีสาน 19 จังหวัด ตามแผนงานโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เป็นการเสาะแสวงหาข้อมูลงานหัตถกรรม อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนอีสาน การศึกษาใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเลือกแหล่งข้อมูลจากฐานข้อมูลของหน่วยงานราชการ และคำบอกเล่าของแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่างๆ จากนั้น จึงเดินทางไปสำรวจข้อมูลในพื้นที่จริง ข้อมูลทั้งหมดคณะทำงานได้พิจารณาแล้วเห็นว่าค่อนข้างจะครอบคลุมในทุกพื้นที่ สามารถนำมาเขียนเป็นข้อสรุปได้ ซึ่งคาดว่าข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากในเชิงอนุรักษ์ และเป็นฐานข้อมูลสำหรับการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป

ดร.ศักดิ์ชาย สิกขา

หัวหน้าโครงการ

ก
สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ค
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์	1
กลุ่มเป้าหมาย	2
แผนการปฏิบัติงาน (ขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินโครงการฯ)	2
กำหนดการจัดอบรม/สัมมนา	2
ผลการดำเนินโครงการ	3
ตอนที่ 1 การศึกษาลวดลายงานสาน	3
ตอนที่ 2 การรวบรวมลายสานในภาคอีสาน 19 จังหวัด	13
ตอนที่ 3 การสรุปผลข้อมูลลายสาน (ภาคอีสาน 19 จังหวัด)	52
สรุปผลการดำเนินโครงการฯ และข้อเสนอแนะ	58
ปัญหาและอุปสรรค	61
บรรณานุกรม	62
ภาคผนวก	63
ภาคผนวก ก. (บันทึกข้อความและคำสั่งต่าง ๆ)	64
ภาคผนวก ข. (ภาพกิจกรรมการจัดสัมมนา)	71
ภาคผนวก ค. (ตัวอย่างแบบประเมินโครงการฯ)	74
ภาคผนวก ม (รายชื่อผู้เข้ารับการอบรม/สัมมนา)	76

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
ภาพที่ 1	ลายขีด	7
ภาพที่ 2	ลายเฉลว	9
ภาพที่ 3	ลายหัวสุม	10
ภาพที่ 4	ลายกันหอย	11
ภาพที่ 5	ผลิตภัณฑ์จากต้นคล้า	13
ภาพที่ 6	ผลิตภัณฑ์จากกก และผือ	13
ภาพที่ 7	ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่	13
ภาพที่ 8	ฝากระป๋องใช้รูดเส้นดอกกลม	15
ภาพที่ 9	ใบกบ 2 ใบ ตั้งท่ามุ่มใช้รูดเส้นดอกแบน	15
ภาพที่ 10	เครื่องรีดดอกเส้นใยพืช (กก/ผือ)	15
ภาพที่ 11	ตุ้มดักปลาแม่น้ำ	16
ภาพที่ 12	การขึ้นโครงสานขอบจากไม้ไผ่	16
ภาพที่ 13	ลายสานกระเป๋าทรงต้นคล้า	17
ภาพที่ 14	การขึ้นรูปลายสานกระเป๋าทรงต้นคล้า	17
ภาพที่ 15	สรูปลายสานที่พบมากในภาคอีสาน	17
ภาพที่ 16 – 27	ภาพการอบรม/สัมมนา	72

1. หลักการและเหตุผล :

ลายสานเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นบนงานหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยอาศัยวัสดุจากธรรมชาติมาจักผ่า หรือเหลาให้เป็นเส้น มีขนาดเล็ก - ใหญ่ ยาวสั้น ตามความคิดในการสร้างสรรค์งานหัตถกรรม การนำวัสดุธรรมชาติที่เป็นเส้นมาสอดขัดกันไปมานี้ ได้มีการประดิษฐ์คิดค้นมาอย่างยาวนานสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน บอกถึงการสร้างสรรค์ทางด้านความงาม และภูมิปัญญาในการประดิษฐ์งานให้เกิดรูปทรงแข็งแรงเหมาะกับการใช้งาน ลวดลายที่เกิดขึ้นจากการขัดเส้นวัสดุธรรมชาตินี้เราเรียกว่า ลายสาน

การนำวัสดุมาสานทำให้เกิดลวดลายอาจอาจทำได้จากวัสดุหลายชนิด เช่น หวาย ไม้ไผ่ พืชตระกูลกก ผือ ต้นธูป เถวัลย์ เเดยหนาม ใบตาล ใบมะพร้าว และอื่นๆ การเลือกวัสดุมาสานเป็นผลิตภัณฑ์จะคำนึงถึง วัตถุประสงค์ในการใช้งาน ความต้องการทางด้านความคงทนแข็งแรง วัสดุที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น และสุดท้ายคือความสามารถในการสาน

ลวดลายสานที่ใช้ในการสานของไทยโดยทั่วไปแบ่งตามลักษณะการใช้งาน และลักษณะที่แตกต่างกันออกไปได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ลวดลายพื้นฐาน ใช้ในงานสานทั่วไปมีทั้งสิ้น 6 ลวดลาย
2. ลวดลายพัฒนาเป็นลวดลายที่พัฒนามาจากลวดลายพื้นฐานเป็นลวดลายใหม่ที่มีความสวยงาม
3. ลวดลายประดิษฐ์เป็นลวดลายสานที่สวยงามเป็นความสามารถของผู้สานที่คิดค้นขึ้นมาเพื่อเติมเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งาน และผสมผสานความเชื่อ วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีผู้มากมายแตกต่างกันไปแล้วแต่ละท้องถิ่น

การศึกษาและรวบรวมข้อมูลลายสานจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการใช้ในการพัฒนางานออกแบบงานสานวัสดุธรรมชาติ เช่น งานสานด้วยไม้ไผ่ งานสานด้วยหวาย งานสานด้วยต้นกก งานสานด้วยต้นผือ งานสานด้วยปอกล้วย งานสานด้วยป่านศรนารายณ์ งานสานด้วยผักตบชวา และอื่นๆ

ภาคอีสานมีศิลปวัฒนธรรมที่ยาวนาน ลวดลายงานสานย่อมบอกถึงความเป็นมาในอดีต ความสวยงามของลายสานทั้งอดีตและปัจจุบันจึงเป็นสิ่งที่ควรค่าต่อการบันทึกข้อมูลไว้เพื่อการสืบค้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ :

1. เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูล ลวดลายงานสานด้วยมือ อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของอีสาน
2. เพื่อจัดทำเอกสารข้อมูลเผยแพร่ งานหัตถกรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านงานสานของประชาชนในเขตภาคอีสาน 19 จังหวัด
3. เพื่อศึกษาแนวทางในเขตภาคอีสาน 19 จังหวัด ในท้องถิ่น ยกกระต๊บบงานสาน

ลักษณะของโครงการ : เป็นโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

- ☒ ลักษณะการสำรวจ ศึกษา และวิจัยเพื่อการรวบรวมข้อมูล
- ☐ ลักษณะการศึกษาจากสิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ☐ ลักษณะการเผยแพร่ เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ประชุม และสัมมนา โดยมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ :
 - ☐ การกิน
 - ☒ การอยู่อาศัย
 - ☐ การรักษาพยาบาล
 - ☐ ความเชื่อและศาสนา
 - ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

③ กลุ่มเป้าหมาย : (ผู้เข้าร่วมอบรม - สัมมนา) ผู้สนใจทั่วไปไม่น้อยกว่า 60 คน

④ แผนการปฏิบัติการ : (ขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินงานโครงการฯ)

1. การศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และสื่อที่เกี่ยวข้องโดยจัดระบบข้อมูลของงานสาน และลวดลายที่ใช้ในการสาน ท้องถิ่นที่ใช้งานสาน
2. การศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลท้องถิ่น เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ประจำจังหวัด พิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น
3. การบันทึกภาพ จัดระบบข้อมูล ลวดลายงานสานในแต่ละท้องถิ่น
4. การเขียนเอกสารหนังสือ เพื่อเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล และจัดทำเว็บไซต์เผยแพร่
5. จัดสัมมนาเรื่อง “ลวดลายงานสานของอีสาน” จำนวน 1 ครั้ง

⑤ กำหนดการจัดอบรม/สัมมนา :

กำหนดการสัมมนา หัวข้อ ลวดลายงานสานของอีสาน
ตามโครงการ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลลายสาน ด้วยวัสดุธรรมชาติ
ในเขตพื้นที่ภาคอีสาน 19 จังหวัด วันที่ 10 กรกฎาคม 2547
ณ ต.กุดแห่ อ.นาแก จ.หนองบัวลำภู

08.00 – 09.00 น.	ลงทะเบียน และพิธีเปิด
09.00 – 12.00 น.	• มุมมองผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานและเพื่อนบ้านของเรา • ภาพลายสานยอดเยี่ยม
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 16.00 น.	• การวิเคราะห์ลวดลายงานสาน • การอภิปราย และสรุปผล

ตอนที่ 1

การศึกษาลวดลายงานสาน

6. ผลการดำเนินโครงการ :

ตอนที่ 1 การศึกษาลวดลายงานสาน

ก. ความเป็นมาของลายสาน

ลายสานเป็นสิ่งควบคู่กับเครื่องจักสานที่มีมาแต่โบราณ การที่จะศึกษาเรื่องราวของลายสาน เราจึงต้องศึกษาผลิตภัณฑ์จากเครื่องจักสานโบราณ เพื่อให้ทราบถึงที่มา ตลอดจนวิวัฒนาการของแนวความคิดในการเลือกใช้ลายสาน การพัฒนาลวดลาย โดยนำมาประกอบเป็นรูปทรงเครื่องจักสาน เพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยประเภทต่าง ๆ

จากการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของเครื่องจักสาน ไม่มีใครสามารถบอกได้ว่าเป็นเวลาที่ศตวรรษแล้ว ที่มนุษย์คิดเครื่องจักสานขึ้น จากการนำเอาวัสดุต่าง ๆ เช่น ไม้ไผ่ หวาย ฯลฯ มาจักให้เป็นเส้นบาง ๆ สานเป็นเกลียวเกาะกันจนเป็นรูปทรงใสของได้ ซึ่งเทคนิควิธีเช่นนี้ได้ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากอารยธรรมหลายสมัย อาทิ (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม.2525 :3)

ประเทศจีนมีผู้ค้นพบเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งมีรอยภาชนะจักสานปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ในระหว่างสมัยแห่งวัฒนธรรมจีนยุคหินใหม่ เรียกว่า “ยางเซา” ประมาณอายุได้ 3,000 ปี ก่อนคริสตกาล

วัฒนธรรมบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย ได้มีการค้นพบหม้อขนาดเล็ก มีรอยเครื่องจักสานปรากฏอยู่ที่ผิวเช่นเดียวกัน วัฒนธรรมบ้านเชียงมีอายุประมาณ 4,900-5,600 ปี (หรือราว 2,900-3,600 ปี ก่อนคริสตกาล)

การทำเครื่องจักสานของมนุษย์ในชนชาติต่าง ๆ เท่าที่ปรากฏอยู่จะมีรูปแบบและลวดลายในการสานที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งลวดลายในการสานจะมีอยู่อย่างจำกัดไม่มากนัก ซึ่งมีผลบังคับให้รูปทรงเครื่องจักสานมีลักษณะจำกัดที่ใกล้เคียงกันไปด้วย

ส่วนลักษณะการสานในยุคเริ่มแรกนั้น มีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งจะเริ่มต้นด้วยการนำกิ่งไม้ ใบไม้ เปลือกไม้ มาขัดกันอย่างง่าย ๆ เช่น การนำใบมะพร้าวมาสานขัดกันเป็นตะกร้าของแปว พวกหมู่เกาะนิวเฮบริเดส (New Hebrides) และชนพื้นเมืองของออสเตรเลีย โดยสานตามแนวราบใช้วัสดุขัดไขว้ไปมาอย่างง่าย ๆ ตามแบบที่เรียกว่า ลายขัด ทำเป็นภาชนะของใช้ในชีวิตประจำวัน แต่โดยเหตุที่เครื่องจักสานทำด้วยวัสดุที่ผุพังได้ง่าย หลักฐานของเครื่องจักสานจึงไม่มีใครเหลืออยู่

กล่าวกันว่า เครื่องจักสาน เป็น “มารดาแห่งเครื่องปั้นดินเผา” จากรายงานการค้นพบหลักฐานดังกล่าวมานั้น ได้ขัดข้อสงสัยที่ว่า ศิลปะพื้นบ้านสองประเภทนี้ ใครเกิดก่อนใคร เซอร์ เลโอนาร์ด วูลีย์ ได้พบรอยเครื่องจักสานปรากฏอยู่บนเครื่องปั้นดินเผาที่เมือง อูร์ ในประเทศเมโสโป

เดเมีย ซึ่งประมาณอายุได้ 3,000 ปี ก่อนคริสตกาล สามารถอธิบายได้ว่า หม้อรุ่นดั้งเดิมนั้นเกิดขึ้น โดยการไล่ดินเหนียวลงบนภาชนะจกसानให้หนาพอ เมื่อเผาเสร็จเสร็จแล้ว ภาชนะจกसानนั้นก็จะมีสลายตัวไป คงเหลือแต่หม้อดินเผาที่มีลวดลายเครื่องจกसानปรากฏอยู่ที่ผิว จากการสังเกตแบบอย่างและรูปทรงของหม้อไอรุ่นเก่าแก่ที่สุดที่ได้พบในอียิปต์ปรากฏชัดเจนว่า ได้เลียนแบบมาจากเครื่องจกसान จึงถือกันว่า เครื่องจกसान เป็น “มารดาแห่งเครื่องปั้นดินเผา” ต่อมาภายหลังมนุษย์รู้จักวิธีทำเครื่องปั้นดินเผาด้วยดินชด หรือวิธีปั้นหมุน โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องจกसानเป็นแบบ สำหรับไล่ดินเหนียวแล้ว แต่ก็ยังมีความเสียหายลวดลายของเครื่องจกसानที่ผุกรอยพิมพ์ไว้บนหม้อไห ฉะนั้น มนุษย์จึงใช้ไม้ที่ขูดลายเหมือนเครื่องจกसानตีพิมพ์ หรือกดลงบนเครื่องปั้นดินดิบให้เกิดเป็นลวดลายก่อนที่จะเอาเข้าเตาเผา การปฏิบัติเช่นนี้ ยังทำกันสืบมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะพบได้ในทุกภาคของประเทศไทย

สำหรับการค้นคว้าลายसानจากเครื่องจกसानพื้นเมืองของไทยนั้น ยากที่จะสืบย้อนขึ้นไปได้มากนัก แต่เท่าที่ปรากฏตามประวัติศาสตร์ กล่าวกันว่า มีการใช้เครื่องจกसानทำเป็นภาชนะสำหรับใส่น้ำसानขัดกันง่าย ๆ แล้วยาด้วยชั้น เพื่อไม่ให้น้ำรั่ว เรียกกันว่า กระออมครุ หรือ ดุ ซึ่งกล่าวกันว่า ใช้สำหรับส่งน้ำเป็นส่วยให้พวกขอมซึ่งปกครองไทยอยู่อยู่ในสมัยนั้น ส่วนหลักฐานอื่นที่แสดงประวัติและวิวัฒนาการการใช้เครื่องจกसानของไทย ก็ศึกษาได้จากภาพจิตรกรรมฝาผนัง เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ณ วิหารลายคำ วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และภาพจิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์ วัดชลธาราสিংเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีอายุนานนับ 100 ปีแล้ว

เครื่องจกसानพื้นเมืองของไทยส่วนใหญ่ใช้ไม้ไผ่เป็นวัตถุดิบในการจกसानเป็นสำคัญ นอกจากนั้นก็ยังมีวัสดุอื่น ๆ ตามท้องถิ่นต่าง ๆ แต่ละภาคของไทย เช่น กก หวาย ใบลาน คล้า คลุ้ม กระจุต แห้ง เตย ลำเจียก ย่านลิเภา ใบมะพร้าว เป็นต้น โดยที่วัสดุต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดลวดลายและรูปทรงของเครื่องจกसानที่มีลักษณะเฉพาะตามเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ อีกด้วย

ภาคอีสานของไทยก็เป็นภูมิภาคหนึ่งที่มีวัสดุท้องถิ่นตามธรรมชาติที่หลากหลายชาวบ้านได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาวัสดุเหล่านั้นมาเป็นงานสานที่น่าสนใจหลายชนิด เช่น กก ผือ หวาย ไม้ไผ่ เตย ผักตบชวา รูป คล้า เป็นต้น

ข. ความสำคัญของลายसान

ลวดลายในการสานเพื่อขึ้นรูปทรงเครื่องจกसानนั้น เป็นวิธีการของแบบแผนที่มีระบบอย่างหนึ่ง เพื่อสร้างโครงสร้างให้เกิดการเชื่อมต่อเข้า ๆ กันไป โดยใช้ลักษณะการขัดกันของเส้นตอก หรือวัสดุอื่นที่ใช้จกसानได้ เพื่อให้เกิดแรงยึดเหนี่ยวระหว่างกันจนกลายเป็นผืนแผ่น เพื่อเป็นผนังโครงสร้างเครื่องจกसानตามต้องการ

ลายसानนับเป็นส่วนสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของการขึ้นโครงสร้างผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องจกसान จัดเป็นขบวนการทางความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่เป็นระบบ ลายसानของไทยนั้น มีลวดลายและรูปแบบแตกต่างกันอย่างมาก ทั้งที่แตกต่างกันด้วยลักษณะของวัสดุที่ใช้ในการจกसानด้วย

ดังนั้นการเลือกใช้ลายสานใด จึงขึ้นอยู่กับความเหมาะสม สมองประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ เช่น อาจใช้ลายขัดธรรมดา เพื่อให้เกิดความแข็งแรงทนทาน และความสะดวกในการสาน หรือ ถ้าต้องการสานภาชนะที่มีตาต่าง ๆ เช่น ชะลอม ช่าง ก็มักจะสานด้วยลายเฉลว เป็นต้น

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบโครงสร้างเครื่องจักสาน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ เรียงตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม.2525 : 8)

1. ความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอย
2. วัสดุ
3. ทักษะคติ ความเชื่อ วัฒนธรรม
4. ลายสานและวิธีสาน
5. รูปทรง

องค์ประกอบทั้งห้านี้ต่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องระหว่างกัน และสะท้อนออกมาในรูปแบบเครื่องจักสานที่เป็นรูปธรรม ให้เราสังเกตเห็นและสัมผัสได้ด้วยความรู้สึก เป็นการแสดงออกของคุณค่าเครื่องจักสานโดยแท้จริง

ค. หลักเกณฑ์ในการแบ่งแม่ลายสาน

การสานลวดลายต่าง ๆ ในเครื่องจักสานของไทยแต่ละลาย จะมีระเบียบวิธีและหลักในการสานสืบทอดต่อ ๆ กันมาแต่โบราณ ด้วยลักษณะของการเล่ากันด้วยปากแบบมุขปาถะ (Verbal) มากกว่าการใช้ตำรับตำรา โดยมากจะคิดคำเป็นหลักที่คล้องจองกัน คล้ายกับสูตรไว้เป็นลาย ๆ ไป เช่น ยกสองข่มสาม ยกสี่ข่มสามทุกที กลับมาที่นี้ เส้นที่สี่ยกสอง เรียกการสานนี้ว่า ลายประสุ ลายผีบ้า ห้ายกสอง หรือ ยกสองข่มห้า เรียกว่า ลายบ้าเอย เป็นต้น จากการสืบทอดลักษณะดังกล่าวนี้ ทำให้ลวดลายของเครื่องจักสานในแต่ละท้องถิ่นมีเอกลักษณ์ และมีชื่อเรียกต่าง ๆ แตกต่างกันไปบ้างตามภาษาท้องถิ่นนั้น ๆ แม้ว่าจะเป็นลายชนิดเดียวกันก็ตาม ซึ่งถ้าจะจำแนกลายสานต่าง ๆ ออกมาตามชื่อภาษาท้องถิ่นแล้ว คงมีลายนานาหลายหลากแก่การรวบรวมและวิเคราะห์ได้

หลักเกณฑ์การแบ่งแม่ลายสาน สามารถทำได้หลายลักษณะ ตามความคิดเห็นของนักวิชาการ จากการศึกษารวบรวมข้อมูล มีการจำแนกหลักเกณฑ์ตัวอย่าง อย่างน้อย 3 ลักษณะ ดังนี้ (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม 2525 : 9-10)

ลักษณะที่ 1 ใช้หลักเกณฑ์แบ่งแม่ลายสาน เป็น 4 แม่ลาย คือ

1. ลายขัด
2. ลายทะแยง
3. ลายขด
4. ลายอิสระ

การแบ่งแม่ลายตามลักษณะนี้ ดูจากการวางแนวเส้นดอก หรือวัสดุอื่นที่ใช้สานตามแนวต่าง ๆ เช่น แนวตั้ง แนวนอน แนวทะแยง

ลักษณะที่ 2 ใช้หลักเกณฑ์แบ่งแม่ลายสานออกเป็น 10 ลาย คือ

1. ลายขัด
2. ลายเฉลว
3. ลายสอง
4. ลายสาม
5. ลายคุป
6. ลายเวียนรัศมี
7. ลายส้ม
8. ลายไหล
9. ลายกลม
10. ลายเบ็ดเตล็ด

การแบ่งแม่ลายลักษณะนี้ แบ่งตามลักษณะวิธีการสาน และตามชื่อลายสานที่ปรากฏเป็นลวดลายสำเร็จรูป และแบ่งการพัฒนาลายสานออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ลายแม่บท ลายพัฒนา และลายประดิษฐ์

ลักษณะที่ 3 ใช้หลักเกณฑ์แบ่งแม่ลายสานเป็น 4 แม่ลาย คือ

1. ลายขัด
2. ลายเหลี่ยม
3. ลายพระจันทร์
4. ลายกันหอย

การแบ่งแม่ลายตามลักษณะนี้ ใช้หลักเกณฑ์แบ่งตามวิธีการสานชั้นลายสานของเส้นตอกหรือวัสดุอื่นที่ใช้ในการสาน

จะเห็นได้ว่า การแบ่งแม่ลายสานออกเป็นประเภทต่าง ๆ สามารถจัดกลุ่มได้หลายลักษณะแล้วแต่แนวคิดและการมองลวดลายในแง่มุมที่แตกต่างกัน จึงไม่อาจบอกได้ว่า หลักเกณฑ์ใดผิดหรือถูก แล้วแต่ผู้ศึกษาจะเป็นผู้กำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของตน

การแบ่งกลุ่มแม่ลายโดยดูจากลักษณะวิธีการสานชั้นลวดลาย ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสานในการทำเครื่องจักสาน หลักเกณฑ์นี้มีข้อดีคือ ช่วยให้ง่ายต่อการจัดแบ่งกลุ่มแม่ลายแต่ละประเภท และสามารถเข้าใจที่มาและวิวัฒนาการของลายสานจากแม่ลายต้นแบบได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

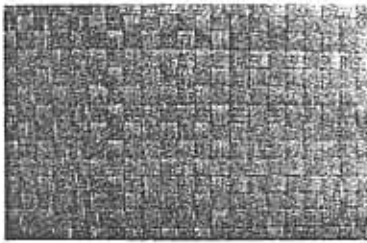
การจัดแบ่งกลุ่มแม่ลายสาน สรุปแม่ลายที่สำคัญออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ลายขัด	2. ลายเฉลว	3. ลายหัวส้ม	4. ลายกันหอย

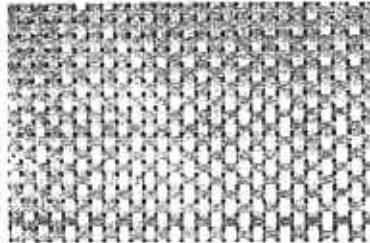
1. ลายขัด

การขึ้นลายเบื้องต้น

ประกอบด้วย เส้นตั้ง หรือเส้นยืน (Vertical) และเส้นนอน (Horizontal) จำนวน 2 เส้น ขัดกันเสมอ ถือได้ว่าเป็นลวดลายที่ง่ายที่สุด นับเป็นขั้นพื้นฐานของการทำเครื่องจักสานซึ่งอาจจะเป็นแม่ลายเบื้องต้นของการทำเครื่องจักสานที่เก๋แก่ที่สุดก็ได้ ลายขัดนี้ได้นำจากการสานขัดกันระหว่างเส้นตอกแนวตั้งและแนวนอนอย่างละเส้นมาเป็นการใช้เส้นตอกแนวละหลาย ๆ เส้น ขัดสลับกันทำให้เกิดลายใหม่ ๆ ขึ้น หรืออาจจะสอดทแยงเข้าไประหว่างเส้นตั้งและเส้นนอนก็ได้ กลายเป็นลายใหม่เช่นกัน

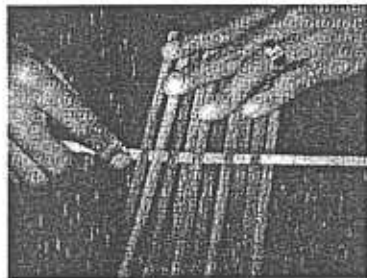
ลายขัดหนึ่ง 1

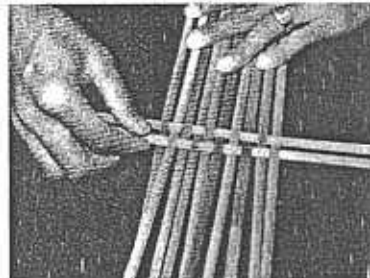
ลายขัดหนึ่ง 2

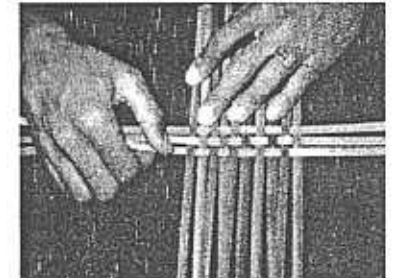
ลายขัดตะ

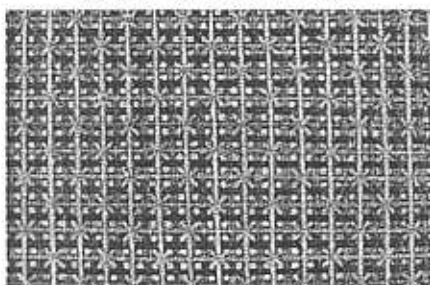
วิธีสาน (ลายขัดหนึ่ง) 1

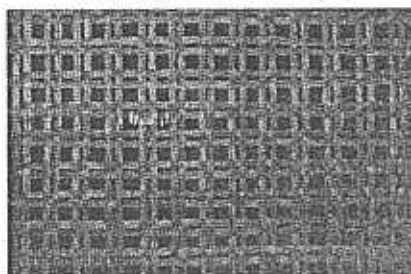
วิธีสาน (ลายขัดหนึ่ง) 2

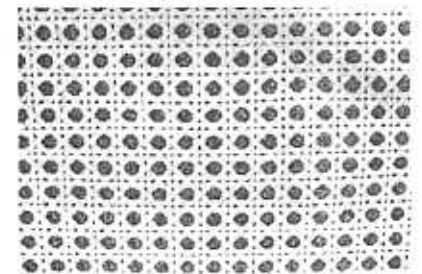
วิธีสาน (ลายขัดหนึ่ง) 3

ลวดขัดโปรงยอนดอก

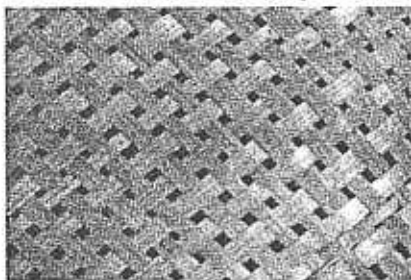
ลายขัดโปรงตาหมากรุก
(ลายขัดตาหมากรุก)

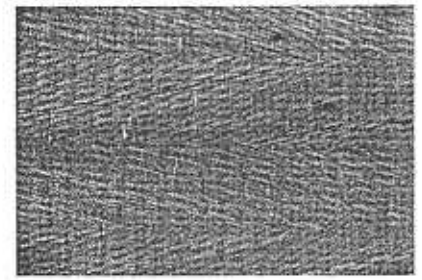
ลายขัดโปรงตามหมากรุก
(ลายแปดเหลี่ยม)

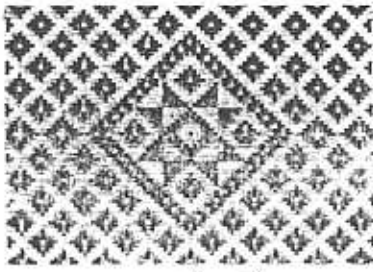
ลายขัดทแยง 1

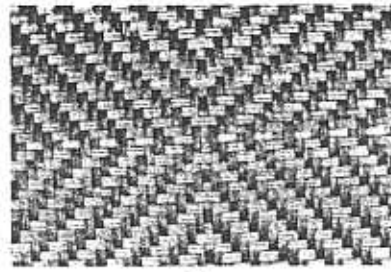
ลายขัดทแยง 2

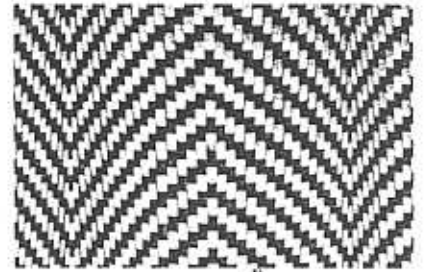
ลายขั้วขวา

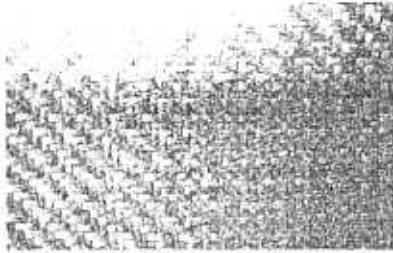
ลายดาวล้อมเดือน

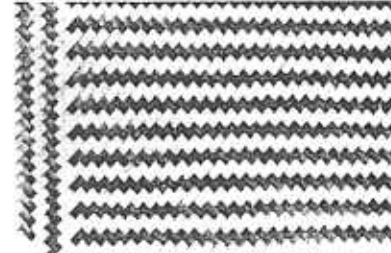
ลายตีหงาย

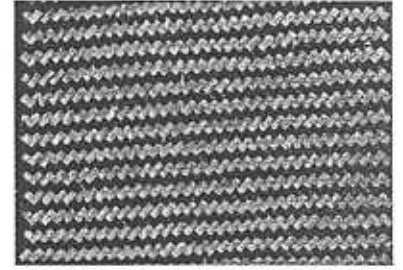
ลายลบน้า

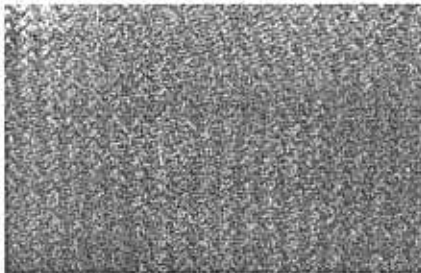
ลายตีตะแคง

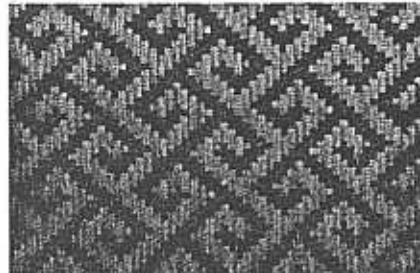
ลายขีดทแยง 1

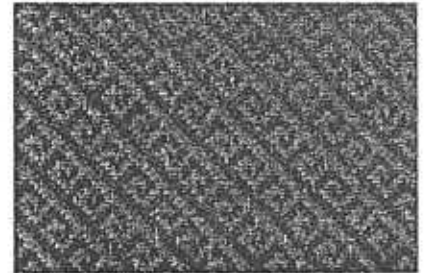
ลายขีดทแยง 2

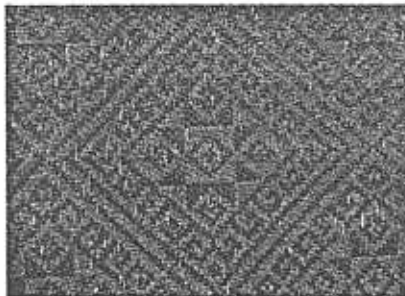
ลายขีดทแยง 3

ลายขีดขอก่าย

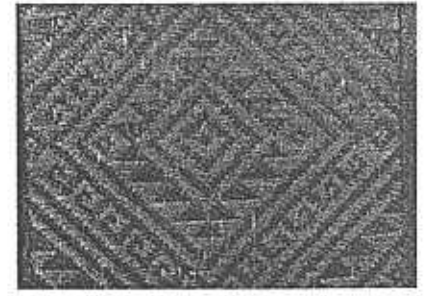
ลายขีดขอสั้น

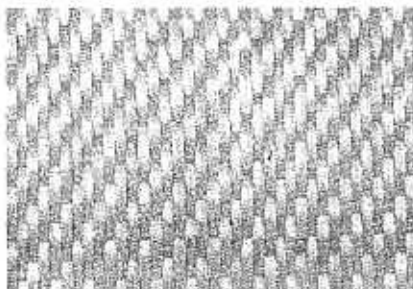
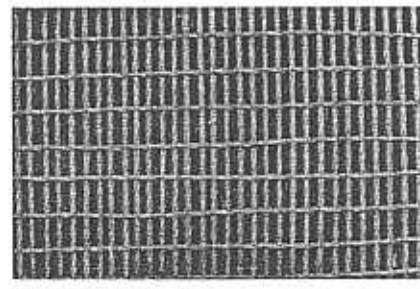
ลายขีดดอกแก้ว

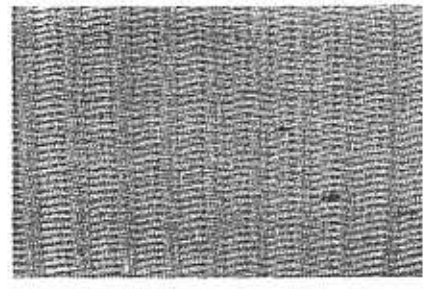
ลายขีดดอกจัน

ลายขีดตาแมว

ลายฉัตรกุด หรือลายขีดหนึ่ง
สอง สองสาม

ลายไหลสาม 1

ลายไหลสาม 2

วิวัฒนาการของลายขัดแบ่งออกเป็น

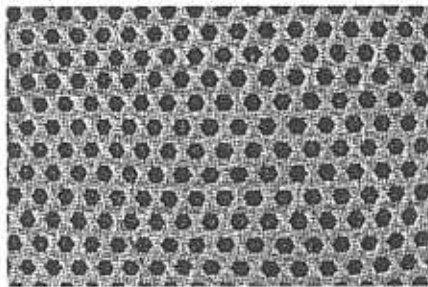
1. ลายขัดหนึ่ง (1.ลายขัดแตะ, 2. ลายขัดโปร่งยอนดอก, 3. ลายขัดโปร่งตาหมากรุก, 4. ลายขัดทแยง)
2. ลายสอง-ลายสาม (1.ลายซ้ายขวา, 2. ลายตีคว่ำ, 3. ลายตีหงาย, 4. ลายตีตะแคง, 5. ลายขัดทแยง, 6 ลายขัด)
3. ลายผิต-ถูก
4. ลายประสุ
5. ลายผีบ้า
6. ลายไหล

2. ลายเจลว

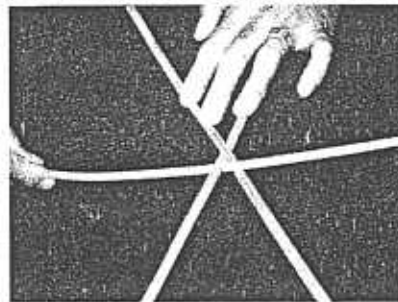
การขึ้นลายเบื้องต้น

ประกอบด้วย เส้นดอกที่ใช้สาน 3 เส้น วางขัดกันในแนวทแยง (Diagonal) เสมอ แล้วสานลายโดยขัดดอกที่มุมของสามเหลี่ยมที่เกิดขึ้นกระจายรอบ ๆ ลายเจลวนี้จะไม่มีการตั้งฉากซึ่งกันและกันเหมือนอย่างลายขัด

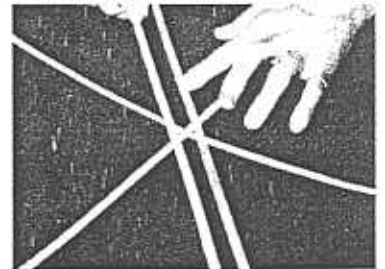
แม้ลายเจลวนี้สามารถพัฒนาแตกกลายออกไปได้มาก ตามลักษณะประโยชน์ใช้สอยต่าง ๆ และยังเป็นแม่ลายที่มีความเกี่ยวข้องกับคตินิยมความเชื่อของคนไทยที่มีมาแต่โบราณกาลอีกด้วย เช่น สานเป็นเจลวพระเจ้า 5 องค์ หรือเจลวสำหรับปักปากหม้อยาไทย ซึ่งเป็นความเชื่ออย่างหนึ่ง หรือใช้เป็นเจลวบอกเหตุปักไว้ตามทางหรือที่ที่ต้องการห้ามผู้คนเข้าไป คล้ายเป็นเครื่องหมาย ซึ่งมีมาแต่โบราณ

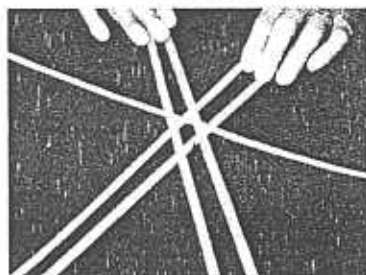
ลายเจลวหก

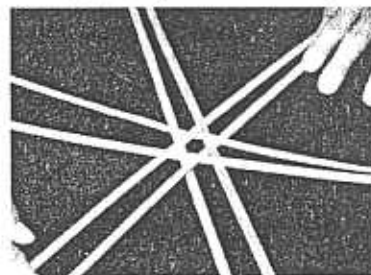
วิธีสาน (ลายเจลวหก) 1

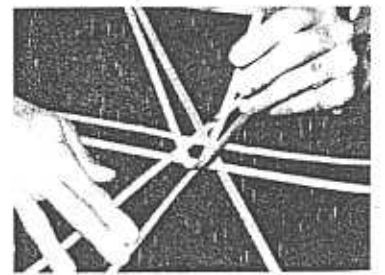
วิธีสาน (ลายเจลวหก) 2

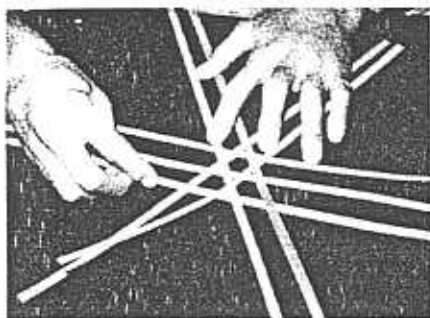
วิธีสาน (ลายเจลวหก) 3

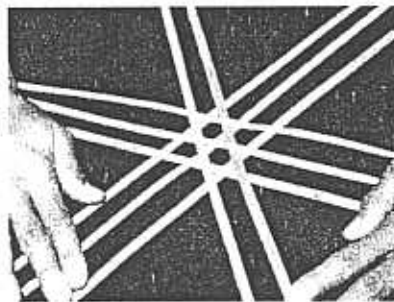
วิธีสาน (ลายเจลวหก) 4

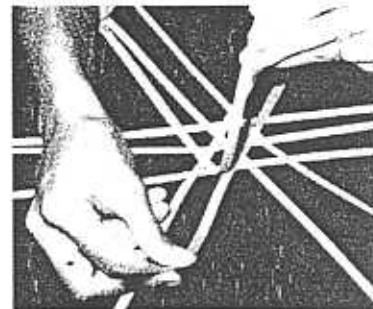
วิธีสาน (ลายเจลวหก) 5

วิธีสาน (ลายเฉลวหก) 6

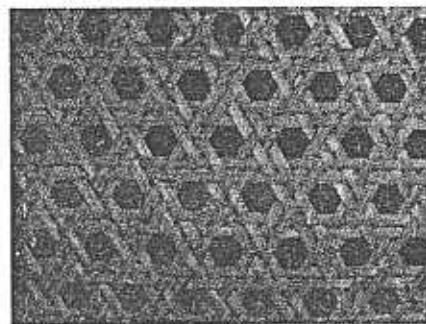
วิธีสาน (ลายเฉลวหก) 7

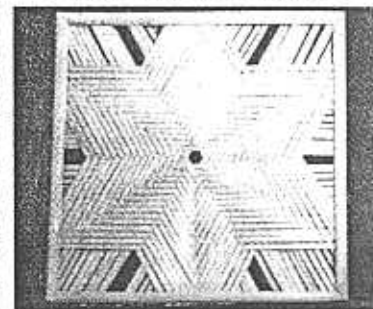
วิธีสาน (ลายเฉลวหก) 8

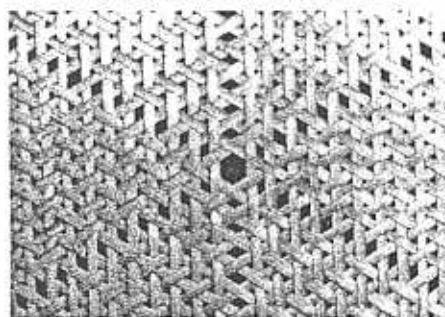
วิธีสาน (ลายเฉลวหก) 9

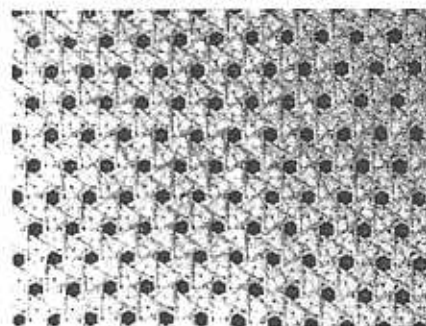
ลายหกเหลี่ยมซ้อน

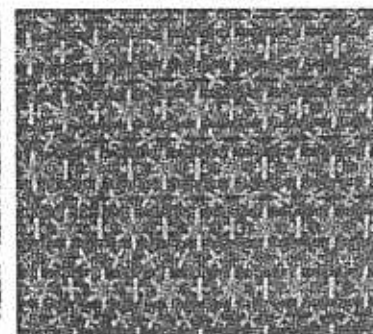
ลายเฉลวดาว

ลายกันเซ่ง

ลายเฉลวยอดดอก 1

ลายเฉลวยอดดอก 2

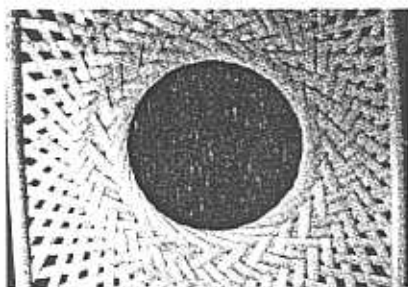
ภาพที่ 2

3. ลายหัวสุม

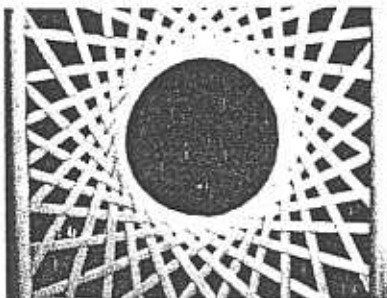
การขึ้นลายเบื้องต้น

ประกอบด้วยเส้นดอกจำนวนหลาย ๆ เส้น แล้วแต่ขนาดที่ต้องการ การวางเส้นดอกจะวางขัดกันเป็นส่วนโค้ง แล้วสานบรรจุกันเป็นรูปวงกลม โดยเว้นช่องว่างตรงกลาง การสานลายประเภทนี้จะสานวนออกจากศูนย์กลาง แล้วกระจายออกไปเป็นเส้นรัศมี

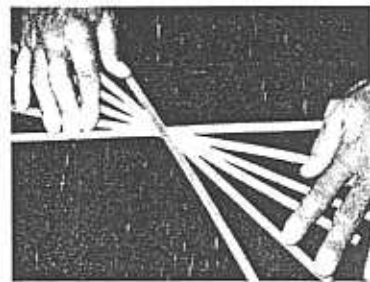
ลายหัวสุมเป็นแม่ลายของการเริ่มต้นการทำเครื่องจักสาน ซึ่งมีลักษณะการใช้สอยเฉพาะอย่างตามแต่รูปทรงของเครื่องจักสานบังคับ เช่น เครื่องจักสานทรงกระโถนที่ต้องการเว้นช่องว่างตรงกลางอันเกิดจากการเริ่มต้นของลาย ได้แก่ สุ่มไก่ โครงอบ โครงกุ เป็นต้น ส่วนวิวัฒนาการของลายหัวสุมที่พัฒนาออกไปนั้นมีไม่มากนัก

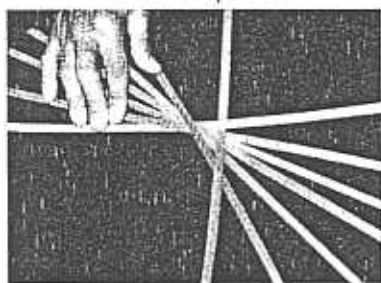
ลายหัวสุมซ้อน

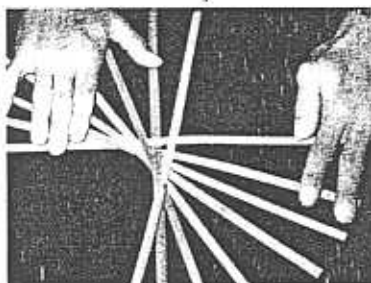
ลายหัวสุม 2-2

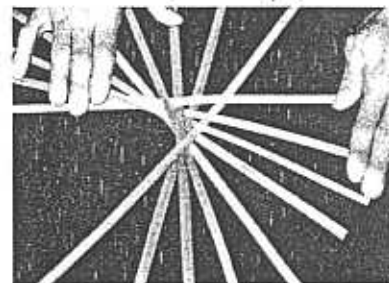
วิธีสาน (ลายหัวสุม) 1

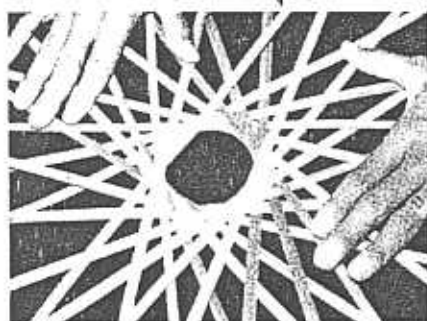
วิธีสาน (ลายหัวสุม) 2

วิธีสาน (ลายหัวสุม) 3

วิธีสาน (ลายหัวสุม) 4

วิธีสาน (ลายหัวสุม) 5

วิธีสาน (ลายหัวสุม) 6

สุม 1

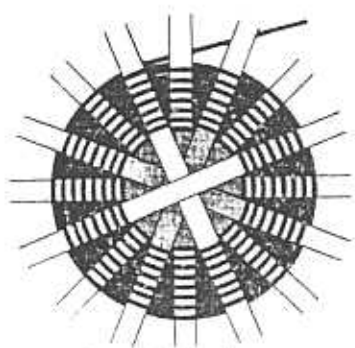
ภาพที่ 3

4. ลายกันหอย

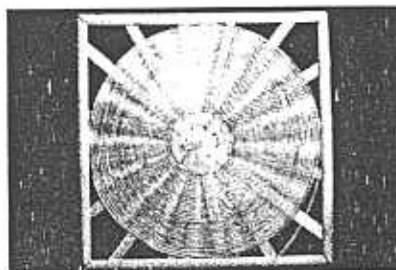
การขึ้นลายเบื้องต้น

ประกอบด้วยเส้นตอกจำนวนหลายเส้นวางพาดทับกันตรงกลาง แล้วกระจายเป็นรัศมีออกเป็นวงกลมและมีเส้นตอกหรือวัสดุอื่นที่มีความเหนียวพอสานขัดระหว่างเส้นตอกดังกล่าว ซึ่งเป็นเสมือนเส้นยืน โดยเริ่มจากจุดศูนย์กลาง แล้วสานขัดวนไปรอบ ๆ ต่อเนื่องกัน

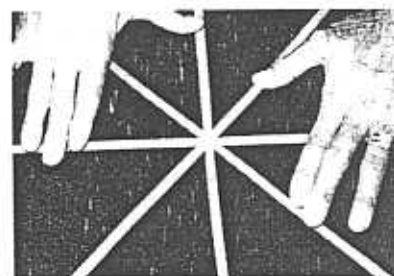
ลายกันหอย เป็นแม่ลายของการเริ่มต้นการทำเครื่องจักสานเช่นเดียวกับลายหัวสุม แต่เมื่อสานขยายออกไปแล้ว จะมีลักษณะลายออกมาเป็นลายขัด ซึ่งจะพบเห็นได้ตามก้นภาชนะเครื่องจักสานทั่ว ๆ ไป เช่น กระบุง ตะกร้า กระจาด เป็นต้น

ลายกันหอย 1

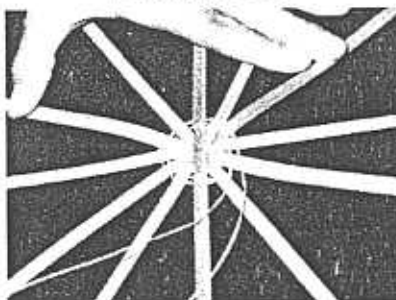
ลายกันหอย 2

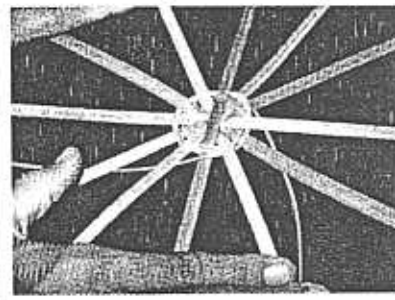
วิธีสาน (ลายกันหอย) 1

วิธีสาน (ลายกันหอย) 2

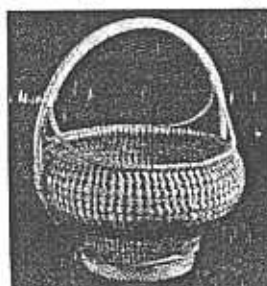
วิธีสาน (ลายกันหอย) 3

วิธีสาน (ลายกันหอย) 4

วิธีสาน (ลายกันหอย) 5

ลายซด (กระเป๋) 1

ลายซด (กระเป๋) 2

ภาพที่ 4

นอกจากแม่ลายที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีลายสานอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ ลายสานแบบซด (Coiling Pattern) ซึ่งเป็นวิธีการสานขึ้นรูปด้วยการซดตัวของวัสดุซ้อนกันเป็นชั้น ๆ แล้วใช้วัสดุที่มีความเหนียว เช่น หวาย ย่านลิเภา เป็นตัวเชื่อมตักเข้าด้วยกันคล้ายการเย็บ (sew) หรือถัก หรือ มัดระหว่างเส้นวัสดุ เพื่อให้ยึดติดกันแน่น ลายสานประเภทนี้ไม่นำมารวมเป็นแม่ลายสาน เนื่องจากเห็นว่า วิธีการนี้เป็นการถักหรือพัน ไม่ใช่สาน แต่ก็นับเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการทำเครื่องจักสานพื้นเมืองของไทยด้วย

ตอนที่ 2

การรวบรวมลายสาน
ในภาคอีสาน 19 จังหวัด

ผลการดำเนินโครงการ

ตอนที่ 2 การรวบรวมลายสานในภาคอีสาน 19 จังหวัด

1. จังหวัดกาฬสินธุ์

“เที่ยวเมืองกาฬสินธุ์ ถิ่นโบราณมากมี แสบอิทธิเนื้อเค็ม น้ำเต็มเขื่อนดินยาว”

กาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์จังหวัดหนึ่งของภาคอีสานจากหลักฐานทางด้านโบราณคดี บ่งบอกว่าเคยเป็นที่อยู่ของชนเผ่าละว้าที่มีความเจริญทางด้านอารยธรรมประมาณ 1,600 ปีมาแล้ว ซึ่งหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ตั้งแต่เป็นเมืองในสมัยรัตนโกสินทร์เมื่อปี พ.ศ.2336 โดยท้าวโสมพะมิตร ได้อพยพมาจากดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง และได้มาตั้งรกรากริมแม่น้ำปาวซึ่งเรียกว่า “บ้านแก่งสำโรง” ได้นำเครื่องบรรณาการเข้าถวายสวามิภักดิ์ต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และต่อมาได้รับโปรดเกล้าฯ ยกฐานะบ้านแก่งสำโรงขึ้นเป็นเมือง และได้พระราชทานนามว่า “เมืองกาฬสินธุ์” เพราะอยู่ใกล้ลำน้ำดำ ซึ่งแปลว่า “น้ำดำ” พร้อมทั้งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้ท้าวโสมพะมิตรเป็น “พระยาชัยสุนทร” ครองเมืองกาฬสินธุ์เป็นบุคคลแรกเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

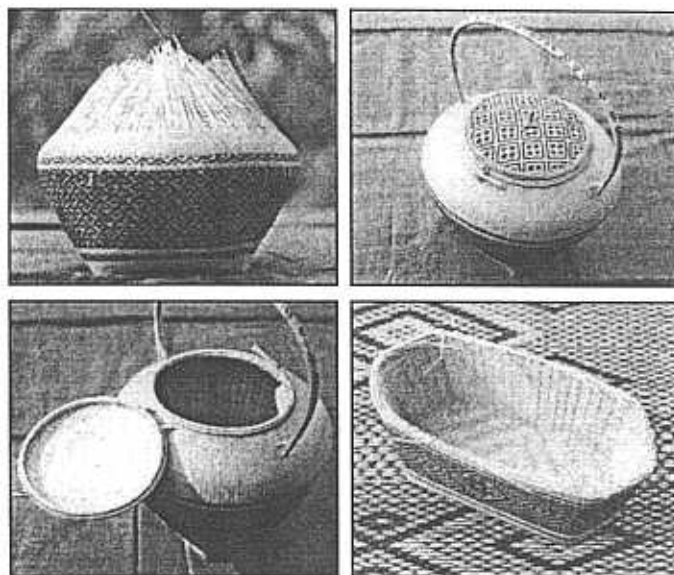
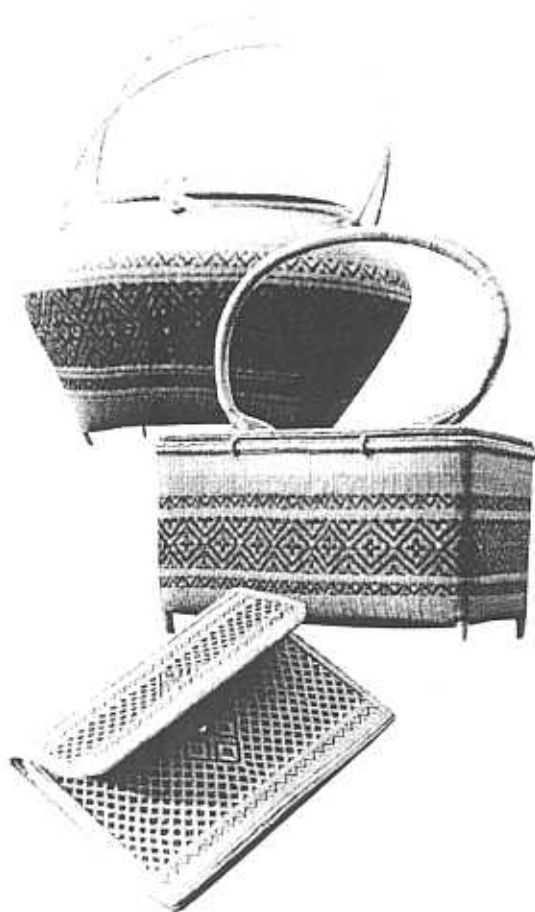

จังหวัดกาฬสินธุ์แบ่งการปกครองออกเป็น 14 อำเภอ คือ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอยางตลาด อำเภอกมลาไสย อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอสมเด็จ อำเภอภูจินารายณ์ อำเภอท่าคันโท อำเภอเขาวง อำเภอห้วยเม็ก อำเภอก้ามวัง อำเภอหนองกุงศรี อำเภอร่องคำ อำเภอห้วยผึ้ง อำเภอนามน

มีพื้นที่ 6,957.800 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

สินค้าที่ขึ้นชื่อของชาวกาฬสินธุ์ คือผ้าไหมแพรวาที่บ้านโพน อำเภอคำม่วง กระเป๋าสานไม้ไผ่ลายซิด จากบ้านหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ และโปงลาง นอกจากนี้ ยังมีผ้ามัดหมี่ ผ้าซิด เครื่องจักสาน เนื้อทุบ

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และลายสาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดกาฬสินธุ์

กาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดที่มีงานจักสานมากอยู่ในวิถีชุมชนเกือบทุกหมู่บ้าน ปัจจุบันมีการรวมกลุ่มผลิตเครื่องจักสานจนมีชื่อเสียงหลายแห่ง เช่น

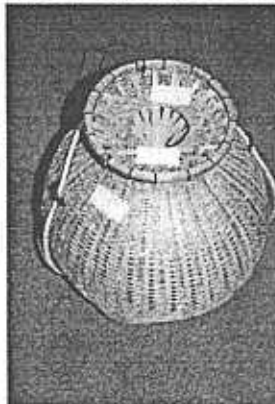
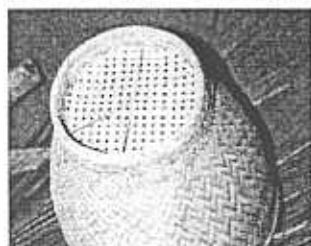
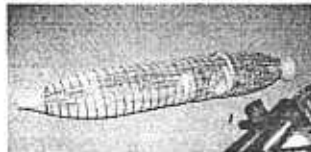
1. กระติบข้าว สานจากไม้ไผ่และกระติบข้าวสานจากไผ่ล่อน บ้านโนนสมบูรณ์ ต.ลำปาว อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ สานตัวกระติบด้วยสองชั้น
2. กระติบข้าวหลากสี สานจากไม้ไผ่และเชือกสำลี บ้านหนองบัวขุบ ต.หนองหิน อ.หนองกุงศรี สานด้วยลายซิด
3. กระเป๋าสานไม้ไผ่ลายซิด เป็นงานละเอียดปราณีต โดยมีชาวบ้าน หมู่ 3 ต.หนองห้าง อ.กุฉินารายณ์ สานลายซิดซึ่งอยู่ในกลุ่มของลายซิดที่พัฒนา เช่น ลายขกดอก ลายดาวล้อมเดือน เป็นต้น

2. จังหวัดขอนแก่น

“พระธาตุขามแก่น เสียงแคนดอกคูน ศูนย์รวมผ้าไหม ร่วมใจผูกเสี่ยว เที่ยวบึงแก่นนคร”

ขอนแก่น เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของภาคอีสาน เป็นดินแดนที่เคยมีชุมชนมาก่อนประวัติศาสตร์ และเป็นแหล่งค้นพบซากไดโนเสาร์เป็นแห่งแรกในประเทศไทย ปัจจุบันเป็นเมืองใหญ่ของภาคอีสาน ที่มีความเจริญรุ่งเรืองและมีมรดกทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจดังปรากฏร่องรอยให้เห็นในปัจจุบัน เช่น ภาพเขียนสี ที่ถ้ำฝ่ามือแดง อำเภอภูเวียง เมืองโบราณสมัยทวารวดีที่อำเภอชุมแพเสมานินที่เมืองชัยวาน ศาสนสถาน สมัยของขอมที่อำเภอมัญจาคีรี และปราสาทหินที่มีขนาดใหญ่ที่สุดที่อำเภอเปือยน้อย

จังหวัดขอนแก่นแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 20 อำเภอ 3 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอภูเวียง อำเภอบ้านไผ่ อำเภอพล อำเภอน้ำพอง อำเภอชุมแพ อำเภอมัญจาคีรี อำเภอหนองเรือ อำเภอกระนวน อำเภอหนองสองห้อง อำเภอหนองสองห้อง อำเภอชนบท อำเภอสีชมพู อำเภอแวงน้อย อำเภอแวงใหญ่ อำเภออุบลรัตน์ อำเภอบ้านฝาง อำเภอเขาสวนกวาง อำเภอพระยืน อำเภอเปือยน้อย อำเภอภูผาม่าน กิ่งอำเภอหนองนาถ กิ่งอำเภอกำสูง กิ่งอำเภอโคกโพธิ์ชัย มีพื้นที่ 10,886 ตารางกิโลเมตร

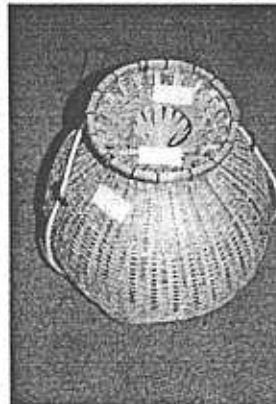
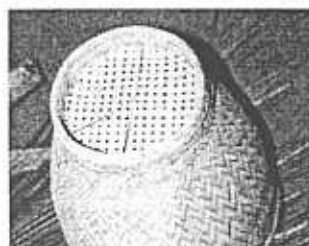
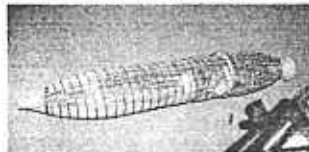

2. จังหวัดขอนแก่น

“พระธาตุขามแก่น เสียงแคนดอกคูน ศูนย์รวมผ้าไหม ร่วมใจผูกเสี่ยว เที่ยวบึงแก่นนคร”

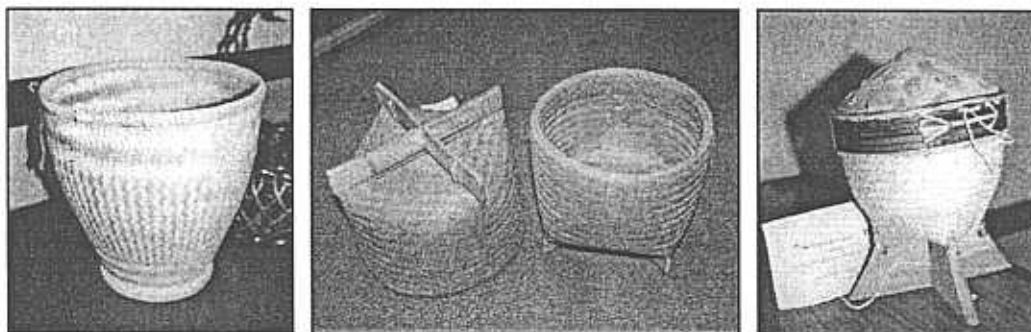
ขอนแก่น เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของภาคอีสาน เป็นดินแดนที่เคยมีชุมชนมาก่อนประวัติศาสตร์ และเป็นแหล่งค้นพบซากไดโนเสาร์เป็นแห่งแรกในประเทศไทย ปัจจุบันเป็นเมืองใหญ่ของภาคอีสานที่มีความเจริญรุ่งเรืองและมีมรดกทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจดังปรากฏร่องรอยให้เห็นในปัจจุบัน เช่น ภาพเขียนสีที่ถ้ำฝ่ามือแดง อำเภอภูเวียง เมืองโบราณสมัยทวารวดีที่อำเภอชุมแพเสมานินที่เมืองชัยวาน ศาสนสถานสมัยของขอมที่อำเภอมัญจาคีรี และปราสาทหินที่มีขนาดใหญ่ที่สุดที่อำเภอเปือยน้อย

จังหวัดขอนแก่นแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 20 อำเภอ 3 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอภูเวียง อำเภอบ้านไผ่ อำเภอพล อำเภอน้ำพอง อำเภอชุมแพ อำเภอมัญจาคีรี อำเภอหนองเรือ อำเภอกระนวน อำเภอหนองสองห้อง อำเภอหนองสองห้อง อำเภอชนบท อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอแวงน้อย อำเภอแวงใหญ่ อำเภออุบลรัตน์ อำเภอบ้านฝาง อำเภอเขาสามกวาง อำเภอพระยืน อำเภอเปือยน้อย อำเภอภูผาม่าน กิ่งอำเภอหนองนาคำ กิ่งอำเภอดำสูง กิ่งอำเภอโคกโพธิ์ชัย มีพื้นที่ 10,886 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

ขอนแก่นมีสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านหลากหลาย เช่น ผ้าฝ้าย ผ้าไหม หมอนขิด เครื่องเงิน และเครื่องจักสาน นอกจากนี้ยังมีสินค้าประเภทอาหารการกิน ได้แก่ ถั่วเขียว หนุมาน หนุมยอ หนุมยอง หน่อม ถั่วคืด ขนมหูบคืด

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และลายสาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดที่มีการผลิตเครื่องจักสานกระติบข้าวเหนียวมากจังหวัดหนึ่ง เช่น บ้านสว่าง ต.โนนธาตุ อ.หนองสูงห้อง, หมู่ 7 ต.บ้านโจดหนองแก อ.พล, หมู่ 13 บ้านชีวังแคน ต.โคกงาม อ.สวนหม่อน และบ้านท่าสวรรค์ ต.ท่าศาลา อ.มัญจาคีรี, หมู่ 5 บ้านปากช่อง ต.โคกงาม อ.บ้านฝาง, หมู่ 6 ต.บ้านลาด อ.บ้านไผ่, หมู่ 1 บ้านแสนสุข ต.ห้วยโจด อ.กระนวน, บ้านหินกอง ต.น้ำพอง อ.น้ำพอง, บ้านโคกสว่าง ต.โคกสูง ต.อุบลรัตน์และ ต.ขาม อ.พระยืน ซึ่งผลิตกระติบจากไม้ไผ่ ไผ่ กก หญ้าลิเกา ด้วยลายสอง ลายสามและที่มีเพิ่มเติมบ้างก็เป็นลายที่มีการพัฒนาจากลายลัด

3. จังหวัดชัยภูมิ

“ชัยภูมิ ทิวทัศน์สวย รวยป่าใหญ่ มีช้างหลาย ดอกไม้งาม ลือนามวีรบุรุษ สุดยอดผ้าไหม พระใหญ่ทวารวดี”

ชัยภูมิ เป็นเมืองเก่าแก่มาดั้งแต่สมัยขอมเรืองอำนาจ ซึ่งถือว่าเป็นเมืองผ่านของขอม มีหลักฐานหลงเหลือคือ ปรากฏศิลาหลายแห่ง เช่น ปรากฏที่ พระธาตุหนองสามหมื่น พระธาตุกุคจอก ฯลฯ

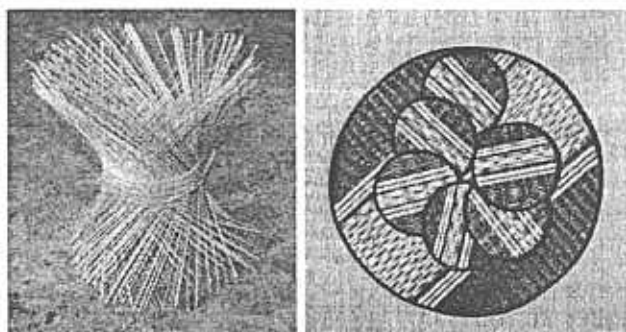
ชัยภูมิเป็นจังหวัดที่อยู่กึ่งกลางของประเทศไทยที่มีชื่อเสียงทางการท่องเที่ยวในการเป็นดินแดนแห่งธรรมชาติ และทุ่งดอกไม้อันงดงาม

จังหวัดชัยภูมิแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอกอนสวรรค์ อำเภอกำแพงศรี อำเภอนองบัวแดง อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอภูเขียว อำเภอบ้านแท่น อำเภอกอนสาร อำเภอบ้านเขว้า อำเภอจัตุรัส อำเภอป่าเหลื่อมรงค์ อำเภอเทพสถิต อำเภอหนองบัวระเหว กิ่งอำเภอกักตุนแพ และกิ่งอำเภอเนินสง่า มีพื้นที่ 12,779 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

ของฝากที่นักท่องเที่ยวนิยมหาซื้อเมื่อมาชัยภูมิ ได้แก่ ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าฝ้าย ผ้าขิด หมอนขวาน และสิ่งประดิษฐ์จากผ้าทอ นอกจากนี้ยังมีเครื่องจักสานฝีมือประณีต และไม้กรอกอีสานที่มีรสชาติอร่อย จนติดใจสำหรับผู้ชิม

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และลายสาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดชัยภูมิ

จังหวัดชัยภูมิ มีผลิตภัณฑ์ที่มีหลากหลายรูปแบบ บางหมู่บ้านได้ทำเตาวัลย์ที่ทำได้ในท้องถิ่นมาจักสานด้วยลายขัดอย่างง่าย ทำเป็นกระเช้าสำหรับใส่ดอกไม้ประดิษฐ์ พบได้ที่บ้านห้วยน้ำม่วง ต.คอนสาร อ.คอนสารและการนำต้นกกมาทอสร้างลวดลายแล้วนำมาแปรรูปเป็นกระเป๋า ที่รองแก้ว พบที่บ้านบะเสี้ยว ต.หนองฉิม อ.เนินสง่า แต่ที่สร้างชื่อเสียงทางด้านงานสานให้จังหวัดชัยภูมิ คือ งานสานกระติบข้าวเหนียว มีแพร่หลายใน 4 อำเภอ คือ ต.ทุ่งพระ อ.คอนสาร, ต.ศรีสำราญ อ.คอนสาร, บ้านโนนสังข์ ต.บ้านเป้า อ.เกษตรสมบูรณ์และหมู่ 10 ต.หนองคอนไทย อ.ภูเขียว แม้ว่าลายสานจะเป็นลายสองมดมีรูปร่างและความละเอียดสวยงาม

4. จังหวัดนครพนม

“พระธาตุพนมล้ำค่า วัฒนธรรมหลากหลาย เรณูผู้ไทย เรือไฟโสภา งามตาฝั่งโขง”

นครพนม เป็นจังหวัดชายแดนตั้งอยู่เลยชายฝั่งแม่น้ำโขง เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์มาแต่โบราณ ในฐานะเมืองเก่า อยู่เคียงคู่กับอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์ ซึ่งเดิมนั้นพื้นที่อยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง และต่อมาได้ย้ายมาอยู่ทางขวา ด้านนแห่งประวัติศาสตร์ได้จารึกไว้ว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชตีกรุงเวียงจันทน์ได้ ชื่อของดินแดนแห่งนี้ได้ถูกเปลี่ยนเป็น “มรุกขนคร” และต่อมาได้โปรดให้เป็น “นครพนม”

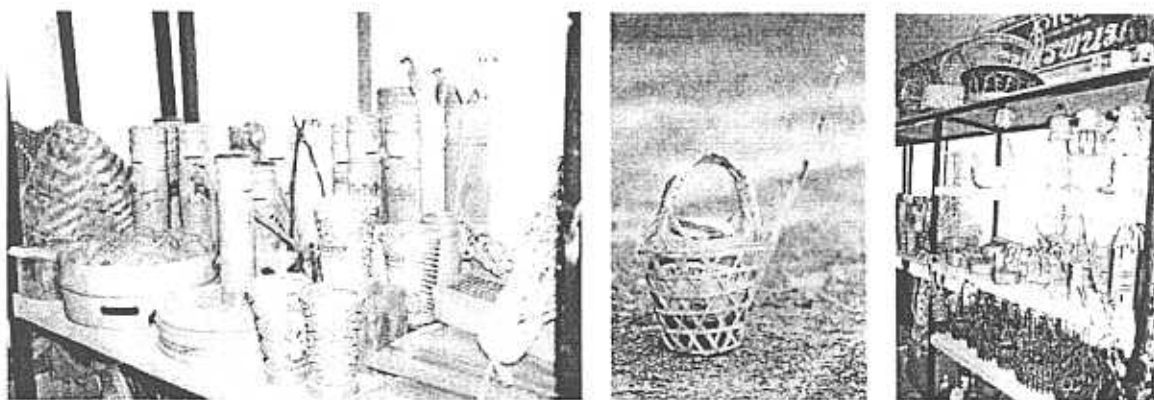
จังหวัดนครพนมแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอปลาปาก อำเภอกาญจน อำเภอโพนสวรรค์ อำเภอบ้านแพง อำเภอธาตุพนม อำเภอเรณูนคร อำเภอนาแก อำเภอศรีสงคราม อำเภอนาหว้า และกิ่งอำเภอนาทม มีพื้นที่ 5,515 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

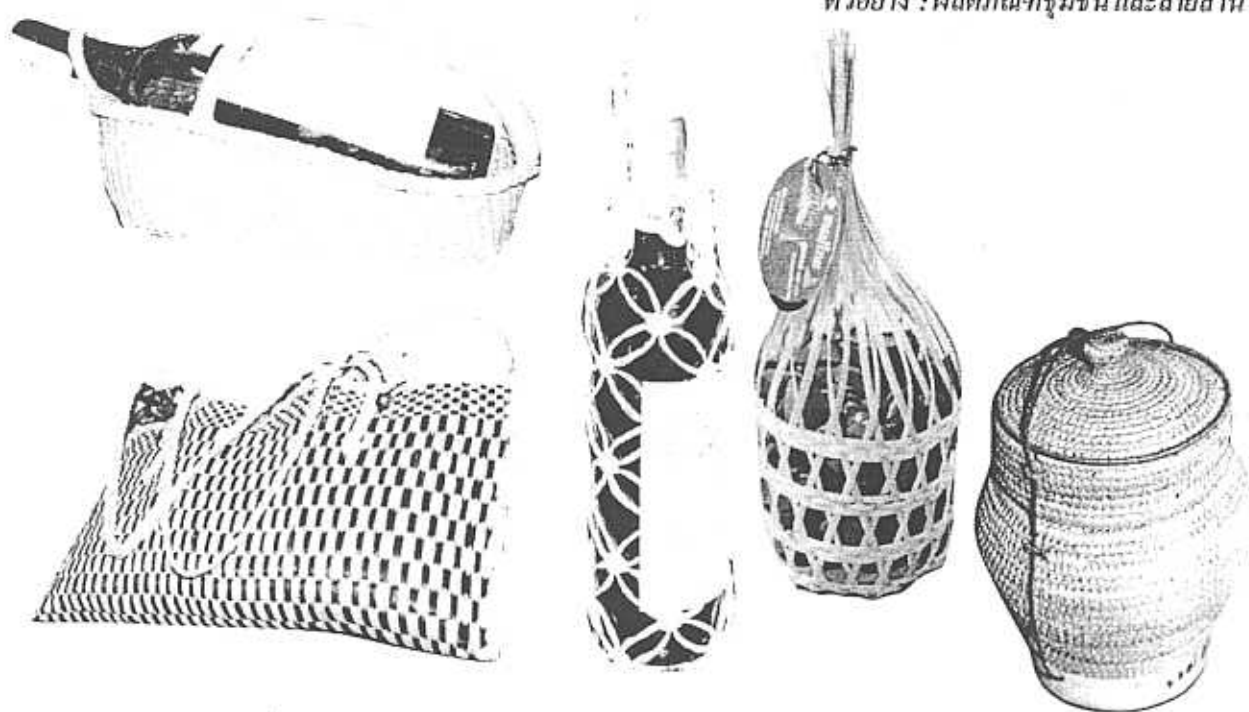
ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าฝ้ายและผ้าไหม ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องจักสานผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องปั้นดินเผา ผลิตภัณฑ์ประเภทงานตีเหล็ก ซึ่งสามารถหาซื้อเป็นของฝากได้มีขายทั่วไปในจังหวัดนครพนม และเครื่องดนตรีพื้นเมือง

นอกจากนี้ยังมีของฝากจำพวกอาหารการกิน เช่น หมูขยี้ กุนเชียง ไส้กรอก กะละแม เครื่องเทศ ฯลฯ

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และลายสาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดนครพนม

จังหวัดนครพนม มีงานจักสานไม้ไผ่ หวาย กก ผือ หลากหลายรูปแบบ กระจายไปตามหมู่บ้านต่างๆ เพื่อใช้เป็นของใช้ในครัวเรือนและบรรจุภัณฑ์สำหรับใส่สิ่งของ ที่เห็นเด่นชัด คือ การสานช่อบัวด้วยด้ายลายเกลว หก สำหรับใส่เหล้าไหที่มีชื่อเสียง วางจำหน่ายตามรายทางก่อนเข้าสู่ตัวจังหวัดและใส่อาหารประเภทห่อหมกเป็นของฝาก แต่ถ้าจะดูลายสานประเภทกระเจดจากหวาย ไม้ไผ่ ผือ ที่พัฒนาขึ้นมีสวยงามเพื่อสานลายซิด สามารถดูได้ที่ บ้านนวมูลอัน ต.นาทราย อ.เมือง แต่หากจะดูกระดืบข้าวที่พัฒนาลวดลาย สวยงามสลับลายสองชั้น และสองนอนในรูปทรงแปลกตา ฝาปิดทำลายเกลวทึบและโปร่งเป็นสองมิติ ก็สามารถเยี่ยมชมได้ที่ ต.นาइनใหญ่ - อ.นาหว้า นอกจากนี้ยังมีการมัดเกลียวลายดอกด้วยกก เป็นรูปกระเป๋าสะพาย ที่บ้านเหล่าพัฒนา อ.นาหว้า

5. จังหวัดนครราชสีมา

“เมืองหญิงกล้า ผ้าไหมดี หมี่โคราช ปราสาทหิน ดินด่านเกวียน”

นครราชสีมา สร้างขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่เดิมมี “เมืองเสนา” ตั้งอยู่ทางฝั่งใต้ของลำตะคอง และ “เมืองโค รามปุระ” ตั้งอยู่ฝั่งเหนือของลำตะคอง สมเด็จพระนารายณ์มหาราช จึงสร้างเมืองขึ้นมาใหม่อีกหนึ่งเมืองให้อยู่กึ่งกลางเมืองทั้งสองนี้ จึงนำชื่อของเมืองทั้งสองมารวมกันตั้งให้กับเมืองแห่งใหม่ชื่อ “นครราชสีมา”

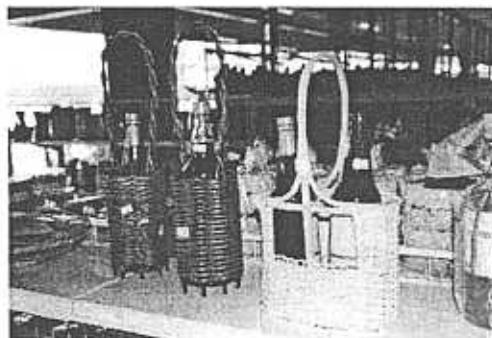
นครราชสีมา นับเป็นเมืองปากประตูสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เคยเป็นเมืองใหม่ที่สำคัญยิ่งในสมัยโบราณ ตั้งอยู่บนที่ราบสูง มีภูเขาและป่าสลับซับซ้อนประกอบด้วยโบราณสถานของพวกขอมหลายแห่ง

ดินแดนแห่งนี้เคยเป็นเมืองแห่งวีรกรรมอันกล้าหาญของวีรสตรีไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 คือ คุณหญิงโม หรือท้าวสุรนารี และนางสาวบุญเหลือ จนเป็นที่ยกย่องกล่าวขวัญ ชาวเมืองนครราชสีมาได้สร้างอนุสาวรีย์ของท้าวสุรนารี หรือ “ย่าโม” ไว้ที่หน้าประตูชุมพล และประตูชุมพลอันเป็นสัญลักษณ์ของเมืองนั้นเป็นฝีมือช่างชาวฝรั่งเศส

จังหวัดนครราชสีมาแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 24 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอปากช่อง อำเภอสีชีวะ อำเภอสูงเนิน อำเภอขามทะเลสอ อำเภอด่านขุนทด อำเภอพิมาย อำเภอคง อำเภอโนนไทย อำเภอโนนสูง อำเภอขามสะแกแสง อำเภอโนนแดง อำเภอชุมพวง อำเภอบัวใหญ่ อำเภอแก้งสนามนาง อำเภอบ้านเหลื่อม อำเภอจักราช อำเภอห้วยแถลง อำเภอปักธงชัย อำเภอโชคชัย อำเภอครบุรี อำเภอเสิงสาง อำเภอหนองบุญมาก อ.ประทาย และกิ่งอำเภอลำทะเมนชัย มีพื้นที่ 20,495 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

สินค้าพื้นเมืองของโคราชที่มีชื่อเสียง ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาจากด่านเกวียน ผ้าไหม ผ้ามัดหมี่ปักธงชัย นอกจากนี้ยังมีสินค้าประเภทอาหารพื้นเมือง เช่น หมูขบ หมูหยอง หมูแผ่น แหนม ไส้กรอก ภูเขา และหมี่โคราช

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และสถาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดนครราชสีมา

จังหวัดนครราชสีมา มีการผลิตเครื่องจักสานทั้งในรูปแบบผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นใหม่ ผลิตภัณฑ์เดิมที่ผลิตขึ้นมาก คือ บ้านหนองจิก ต.ตลาดไท อ.ชุมพวง ผลิตเครื่องจักสาน เช่น กระด้ง กระจาด กระบุง สานด้วยลวดตีหวาย ลายตีตะแคง ส่วนกระติบข้าวจะสานด้วยลายสองขึ้น นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใช้วัสดุธรรมชาติ จากผักตบชวา และการใช้วัสดุเชือกถัก รวมทั้งทลายมะพร้าว ที่ ต.กุศเรีอุปโลก ต.จักราช อ.จักราช โดยใช้ลายขัดผลิตเป็นของใช้ และของเล่นที่ระลึกต่างๆ

6. จังหวัดบุรีรัมย์

“เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม”

บุรีรัมย์ อดีตเคยเป็นที่อยู่ของชนโบราณตั้งแต่ก่อนยุคขอมเรืองอำนาจเดิมที่บุรีรัมย์ตั้งอยู่ที่เมืองนางรอง เรียกว่า “เมืองแปะ” และได้มีการเปลี่ยนแปลงเมื่อ พ.ศ.2478 มาเป็นบุรีรัมย์ในปัจจุบัน

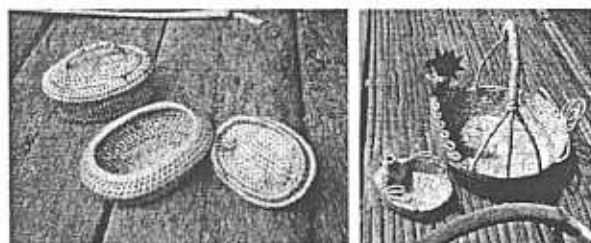
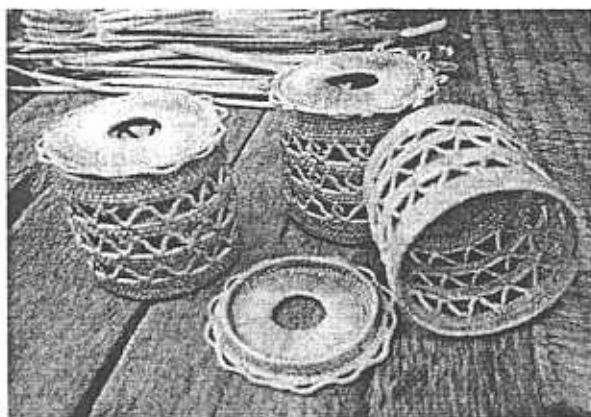
บุรีรัมย์ตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง หรือที่เรียกกันว่าอีสานใต้ เป็นดินแดนที่ร่มเย็น และน้ำร้อนรมย์สมกับชื่อจังหวัด ซึ่งแปลว่า “เมืองแห่งความหรรษา รื่นรมย์”

จังหวัดบุรีรัมย์แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 14 อำเภอ 6 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอนางรอง อำเภอลำปลายมาศ อำเภอประโคนชัย อำเภอพุทไธสง อำเภอสตึก อำเภอกระสัง อำเภอบ้านกรวด อำเภอคูเมือง อำเภอละหานทราย อำเภอหนองกี่ อำเภอปะคำ อำเภอนาโพธิ์ อำเภอหนองหงส์ กิ่งอำเภอห้วยราช กิ่งอำเภอโนนสุวรรณ กิ่งอำเภอพลับพลายักษ์ กิ่งอำเภอชำนิ กิ่งอำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ และกิ่งอำเภอโนนดินแดง มีพื้นที่ 10,330 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผ้าฝ้ายที่พุทไธสง ปลาจ่อมประโคนชัย มะพร้าวเผา ขาหมูเลิศรสที่นางรอง กุนเชียงและไก่ย่าง
ที่ลำปลายมาศ ผ้าไหมสีสวย น้ำผึ้งหวาน หัวผักกาดอบน้ำผึ้ง กุ้งอ้อยที่สตึก

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และลายสาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดบุรีรัมย์

จังหวัดบุรีรัมย์ แม้ว่าจะเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงเรื่องผ้าไหมมัดหมี่หลากหลายลวดลาย แต่หากมาดูงานจักสานจะพบว่าไม่แพ้ใคร โดยเฉพาะการนำต้นกกมาทอลายจิด ทั้งใช้เทคนิคผสมผสานการข้อม การพันเกลียว สร้างสีสันความงามงานหัตถกรรมของบ้านหนองเกาะน้อย ต.พุ่งวัว อ.สตึก นอกจากนี้ยังที่นี่ยังนำมาสานด้วยด้วยลายขดเป็นรูปทรงของใช้ต่างๆ เช่น กล้องกระดาดชำระ กระเช้าผลไม้ ขยายพื้นที่งานสานไปอีกหลายหมู่บ้านในเขตพื้นที่ที่เดียวกันบางหมู่บ้านใช้ต้นรูป ผักตบชวา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการผลิตไซจับปลา ลอบ กระด้ง ที่ ต.บ้านสิงห์ อ.นางรอง ด้วยลวดลายดั้งเดิมแต่โบราณ

7. จังหวัดมหาสารคาม

“พุทธมณฑลอีสาน ถิ่นฐานอารยธรรม ผ้าไหมล้ำเลอค่า ตักสิลานคร”

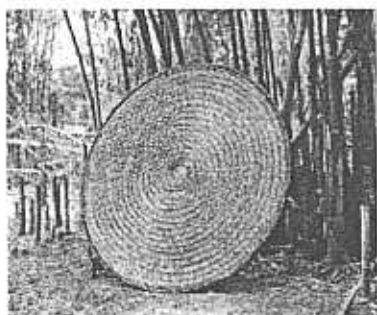
มหาสารคาม ครั้งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เป็นเมืองที่ต้องขึ้นกับเมืองร้อยเอ็ด ต่อมารัชสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ยกฐานะเมืองมหาสารคามขึ้นเป็นมณฑลแล้วเป็นจังหวัดในเวลาต่อมา

มหาสารคามเปรียบเสมือนเมืองใจกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยความสงบและศูนย์กลางของการศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจนได้ชื่อว่า “ตักสิลาแห่งอีสาน”

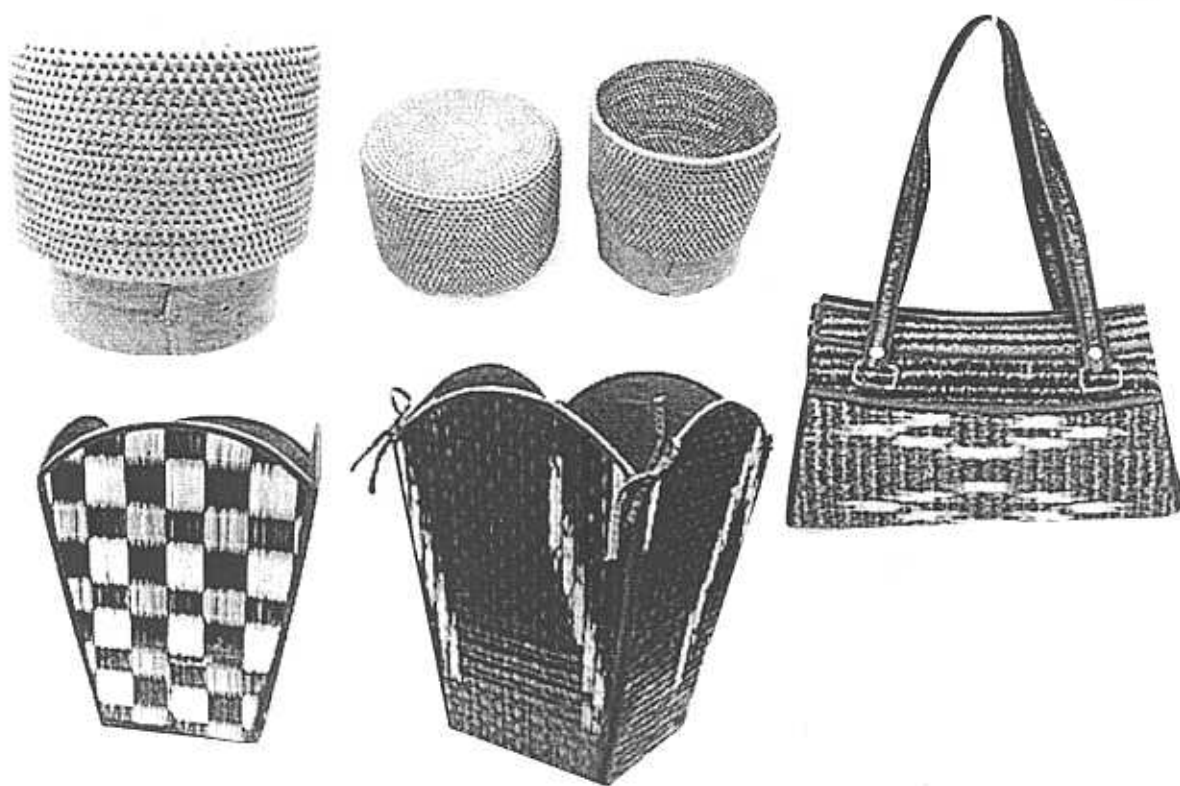
จังหวัดมหาสารคามแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอกันทรวิชัย อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอวาปีปทุม อำเภอบรบือ อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอนาเชือก อำเภอเขียงยืน อำเภอนาคู อำเภอแกลง และกิ่งอำเภอยางสีสุราช มีพื้นที่ 5,392 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

สินค้าพื้นเมืองมหาสารคามมีหลายประเภท ได้แก่ ผ้าไหม ผ้ามัดหมี่ ผ้าจิด หมอนจิด เครื่องจักสาน เลื่อยก นอกจากนี้ยังมีเกลือสินเธาว์

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และลายสาน

สรุปผล : ปลายทางที่พบในจังหวัดมหาสารคาม

จังหวัดมหาสารคามในอดีตมีชื่อเสียงในการผลิตเครื่องจักสานในหลายอำเภอ เช่น ที่บ้านหนองปลาคุก ตำบลมิตรภาพ อำเภอแกลง ผลิตเครื่องจักสานประเภท จ่อ (อุปกรณ์เลี้ยงตัวไหมคล้ายกระด้งมีขนาดใหญ่) กระด้ง กระต่า โดยส่วนใหญ่จะใช้ลายซัดเป็นลายหลักในการสาน บ้านไผ่ล้อม ตำบลโนนภิบาล อำเภอแกลง ผลิตกระติบข้าวด้วยลายสองชั้นฝีมือปราณีต ปัจจุบันมีการพัฒนาเครื่องจักสานจากกกมากขึ้น ดังนี้ คือ

1. กระเป่าสาน บ้านโนนาแคะ ตำบลแห่ใต้ อำเภอโกสุมพิสัย ได้นำกกมาสานด้วยลาย 8 ดอก เป็นรูปทรงร่วมสมัย สวยงาม
2. กระเป่าสะพาย บ้านแพง ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย หมู่ 14 ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง เป็นการประยุกต์การทอและสานร่วมกัน เน้นการมัดข้อมสี่เพื่อสร้างลายด้วยการทอ
3. กระติบข้าว บ้านหนองโน อำเภอเมือง สานด้วยลายเวียนกันหอย

8. จังหวัดมุกดาหาร

“เมืองชายโขงงาม มะขามหวานเลิศ ถิ่นกำเนิดลำพญา ภูเขาทิเบตพิสดาร
กลองโบราณล้ำค่า วัฒนธรรมไทยแปดเผ่า เขามโนรมย์เพลินตา โสภากุ้งกระเบา “

มุกดาหาร ในปลายสมัย กรุงศรีอยุธยา ทางฝั่งซ้ายของลำน้ำโขง แขวงสวันเขต มีหมู่บ้านชุมชนใหญ่ ชื่อบ้านหลวงโพนหิน ซึ่งตั้งอยู่ที่บริเวณพระธาตุอิงฮังแขวงสวันเขต ในปัจจุบันโดยมีจันทร์สุริยวงศ์ปกครอง มีบุตรชายชื่อ เจ้ากินรีซึ่งต่อมาได้ข้ามลำน้ำโขงมาฝั่งขวาที่บริเวณปากห้วยมุก สร้างบ้านแข่งเมืองขึ้น ณ ที่นั้นในปี พ.ศ.2310 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2313 และตั้งชื่อเมืองว่า “มุกดาหาร” ซึ่งชื่อของมุกดาหารนั้นมาจาก “แก้วมุกดาหาร”

ในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช ได้พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เจ้ากินรีเป็น “พระยาจันทร์สุริยราช” อุปราชมณฑลลาวคำแดง ตำแหน่งเจ้าเมืองคนแรกของมุกดาหาร เมื่อปี พ.ศ.2321

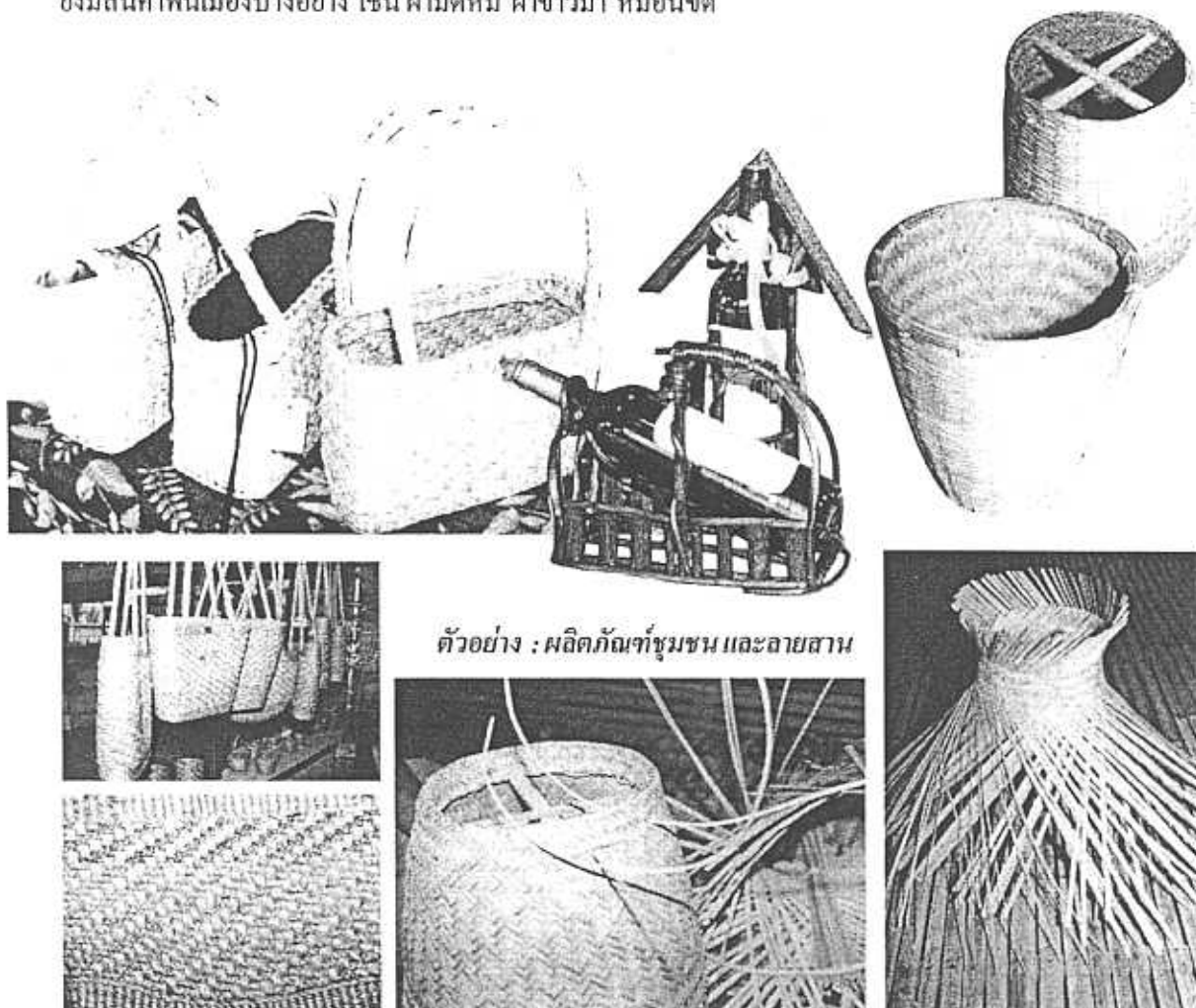
เดิมเมืองมุกดาหารมีฐานะเป็นเมืองขึ้นการปกครองกับมณฑลอุดร ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2450 มีการปรับปรุงการปกครองมณฑลอุดรจังหวัด และเมืองมุกดาหารจึงถูกยุบเป็นอำเภอเมืองมุกดาหาร ขึ้นการปกครองกับจังหวัดนครพนม จนกระทั่งปี พ.ศ.2525 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดมุกดาหาร ขึ้นเป็นจังหวัดที่ 73 ของประเทศไทย และเป็นจังหวัดที่ 17 ของภาคอีสาน

จังหวัดมุกดาหารแบ่งการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอกำแพงแสน อำเภอโนนสะอาด อำเภอศรีสงคราม อำเภอคองหลวง อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอหนองสูง มีพื้นที่ 4,340 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

ของฝากที่มีชื่อเสียงของมุกดาหาร ได้แก่ มะขามหวาน หนุ่ยขม มะม่วงแช่น้ำผึ้ง กิมกิม นอกจากนี้ ยังมีสินค้าพื้นเมืองบางอย่าง เช่น ผ้ามัดหมี่ ผ้าขาวม้า หมอนขิด

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และลายสาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดมุกดาหาร

จังหวัดมุกดาหารเป็นจังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือนมากตลอดปี ผลิตภัณฑ์ประเภทของที่ระลึก มีทุกรูปแบบสามารถแวะชมได้ที่ศูนย์จำหน่ายสินค้ากลางเมือง เครื่องจักสานมีทั้งแบบดั้งเดิมที่มีใช้วิถีชีวิตชุมชน ในปัจจุบัน ที่น่าสนใจ คือ มวนึงข้าวเหนียว แบบ 3 ชั้น มีรูปทรงแปลกไม่เหมือนใครที่ อำเภอโนนคำสร้อย นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เป็นสินค้าส่งออกที่ บ้านชัยมงคล ตำบลโซกชัย อำเภอโนนคำสร้อย และตำบลห้วยใหญ่ อำเภอห้วยใหญ่ สานด้วยลายขิด กระเป๋าสานจากกก ผักตบชวา หวาย เถาวัลย์ หาชมได้มากที่เขตอำเภอลำดวย โดยส่วนใหญ่จะใช้ลายขิดและประยุกต์ เพื่อสร้างความสวยงามและคงทน

9. จังหวัดยโสธร

“เมืองประชาธิปไตย บั้งไฟโก้ แตงโมหวาน หมอนขวานผ้าขิด แหล่งผลิตข้าวมะลิ”

ยโสธร จากพงศาวดาร เมืองยโสธรได้บันทึกไว้ว่า เมื่อราวปี พ.ศ.2340 พระเจ้าวรวงศา(พระวอ) เสนาบดีเก่าเมืองเวียงจันทน์กับสมัครพรรคพวกเดินทางอพยพจะไปอาศัยอยู่กับนครจำปาศักดิ์ เมื่อเดินทางถึงดงผีสิง เป็นทำเลดี จึงได้ตั้งหลักฐานและสร้างเมืองเรียกว่า “บ้านสิงห์ท่า” หรือ “เมืองสิงห์ท่า” ต่อมาในปี พ.ศ.2357 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะบ้านสิงห์ท่าแห่งนี้เป็น “เมืองยโสธร” ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ มีเจ้าเมืองดำรงบรรดาศักดิ์เป็นพระสุนทรราชวงศา

ในปี พ.ศ.2515 ได้ยกฐานะเป็นจังหวัดยโสธร โดยประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 70 ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2515 ได้แยกอำเภอยโสธร อำเภอลำเชียง อำเภอมหาชนะชัย อำเภอป่าดัว อำเภอเลิงนกทา และอำเภอกุดชุม ออกจากจังหวัดอุบลราชธานี และนำมารวมเป็นจังหวัดยโสธร ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2515

จังหวัดยโสธรแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอมหาชนะชัย อำเภอลำเชียง อำเภอเลิงนกทา อำเภอกุดชุม อำเภอป่าดัว อำเภอกือวัง อำเภอทรายมูล และกิ่งอำเภอไทยเจริญ มีพื้นที่ 4,163 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

สินค้าพื้นเมืองที่สร้างชื่อให้กับจังหวัดยโสธรมากที่สุด คือข้าวหอมมะลีสวนสินค้าประเภทหัตถกรรมของยโสธร ได้แก่ หมอนขิดจากบ้านศรีฐาน กระติบ หวดนึ่งข้าวเหนียวสานจากไม้ไผ่

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และลายสาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดยโสธร

จังหวัดยโสธร มีแหล่งผลิตเครื่องจักสานที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นศูนย์ผลิตหรือจำหน่ายเครื่องจักสานหลักของอีสานก็คงไม่ผิด ที่น่าสนใจมีดังนี้

1. กระติบข้าว คำบลทุ่งนางโกล อำเภอมือเหล็ก คำบลนาสะไมย์ อำเภอมือเหล็ก คำบลโคกสำราญ อำเภอลำทะเมนชัย บ้านเปือย อำเภอศีขรภูมิ รูปแบบลายสานอาจเป็นลายสองขึ้นคล้ายกันแต่รูปทรง รายละเอียดความสวยงามแตกต่างกันไป
2. ของใช้ในการหาลา เช่น ข้อง คำบลคันไถใหญ่ อำเภอมือเหล็ก สานลายสาม, ไซ คำบลบึงแก อำเภอมหาชนะชัย สานด้วยลายไหลสอง, ตุ่ม คำบลโคกสำราญ อำเภอลำทะเมนชัย สานลายสองและลายสามไหลสาม
3. มวนึ่งข้าว คำบลบึงแก อำเภอมหาชนะชัย สานด้วยลายขัดซ้าย-ขวาและลายขัดตะแคง

10. จังหวัดร้อยเอ็ด

“ร้อยเอ็ดเพชรอีสาน พลาญชัยบึงงาม เรื่องนามพระสูงใหญ่ ผ้าไหมชั้นดี สตรีโสกา
ทุ่งกุลาสดใส งานใหญ่บุญผะเหวด”

ร้อยเอ็ด เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของภาคอีสานมานานกว่า 200 ปี อดีตเคยเป็นเมืองใหญ่
ที่รุ่งเรืองมากชื่อว่า “สาเกตุนคร” มีประตูเข้าเมือง 11 ประตูเมืองขึ้น 11 เมือง แต่ปัจจุบันได้มีพัฒนา
ในด้านต่างๆ มากมาย เมืองร้อยเอ็ดเป็นเมืองแห่งบึงพลาญชัย และมีส่วนหนึ่งของทุ่งกุลาร้องไห้ มีเนื้อที่
กว้างใหญ่ถึง 2,000,000 ไร่เศษ

ประวัติศาสตร์เมืองร้อยเอ็ดเริ่มปรากฏในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย โดยมีเจ้าลาวจากนครจำปาศักดิ์
เดินทางมาตั้งบ้านเรือนที่บริเวณที่เป็นอำเภอสุวรรณภูมิในปัจจุบัน ต่อมาได้ฟังพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระ
พระบรมราชาที่ 3 แห่งกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ย้ายเมืองใหม่มาตั้งที่บริเวณเมือง
ร้อยเอ็ดในปัจจุบัน ส่วนเมืองสุวรรณภูมิเดิมยังมีอยู่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3
เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์คิดขบถต่อกรุงเทพฯ ได้ยกทัพเข้ามาตีหัวเมืองรายทางจนถึงนครราชสีมา แต่ก็ถูกทัพไทย
ตีแตกพ่ายไปในที่สุด

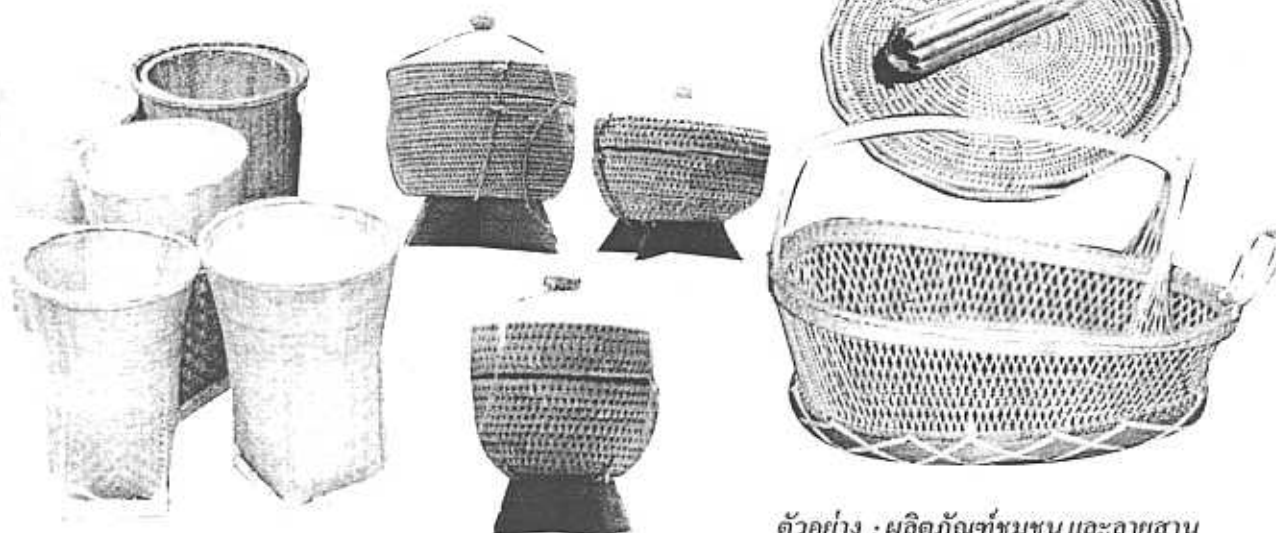
นอกจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ยังพบหลักฐานทางโบราณคดีแสดงการอยู่อาศัยของคนมาตั้งแต่
สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และรวมทั้งเคยเป็นดินแดนที่อยู่ในเขตอิทธิพลของอาณาจักรขอมโบราณ

จังหวัดร้อยเอ็ดแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 17 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอเกษตรวิสัย
อำเภอปทุมรัตน์ อำเภอดุสิตคำพิมาน อำเภอธวัชบุรี อำเภอพนมไพร อำเภอโพนทอง อำเภอเสลภูมิ
อำเภอสุวรรณภูมิ อำเภออาจสามารถ อำเภอเมยวดี อำเภอศรีสมเด็จ อำเภอจังหาร อำเภอหนองพอก อำเภอโพธิ์ชัย
อำเภอเมืองสรวง อำเภอโพนทราย กิ่งอำเภอเข็ญชัย และกิ่งอำเภอหนองฮี มีพื้นที่ 6,283 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผ้าไหม หมอนচিত กุนเชียง หมูขบ ไส้กรอกอีสาน หมูหยอง นอกจากนี้ยังมีแคนผลิตที่บ้านสีแก้ว อำเภอเมือง หรือหาซื้อได้ที่ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมืองหน้าศาลากลางจังหวัด

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และลายสาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดร้อยเอ็ด

จังหวัดร้อยเอ็ด มีการผลิตเครื่องจักสานกระจายอยู่เกือบทุกอำเภอที่น่าสนใจมีอยู่หลายแห่งดังนี้

1. มวนั่งข้าวเหนียว ตำบลหนองขาม อำเภออาจสามารถ มีการผลิตมวนั่งข้าวอยู่หลายหมู่บ้าน รูปทรงมีเอกลักษณ์เฉพาะ นิยมสานด้วยลายสองซัดทะแยง
2. กระติบข้าว ถาดผลไม้จากกก บ้านโนนสะอาด ตำบลคูก้อ ถึงอำเภอหนองฮี, ตำบลยางคำ อำเภอโนนทราย, บ้านคอนคู ตำบลสระบัว อำเภอปทุมรัตน์ นิยมสานด้วยลายกันหอย

11. จังหวัดเลย

“เมืองแห่งทะเลภูเขา สุดหนาวในสยาม”

เลย ในอดีตเป็นดินแดนหมู่บ้านเล็กๆ ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักร “ล้านช้าง” ต่อมาในสมัยอยุธยา ล้านช้างเสื่อมอำนาจลงจึงมาขึ้นกับอยุธยาเมื่อครั้งรัชสมัยพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา กับพระเชษฐาแห่งกรุงศรีสัตนาคนหุตของลาว ได้มีการปักเขตกันแดน และสร้างพระราชสุริยวงค์ไว้เป็นสักขีพยานต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้ตั้งหมู่บ้านเล็กๆ คือ “เมืองเลย”

เลยเป็นจังหวัดในภาคอีสานตอนบน มีพื้นที่ติดแม่น้ำโขง ซึ่งกั้นเขตแดนระหว่างไทยและลาว เป็นเมืองภูเขา ดินฟ้าอากาศหนาวเย็นคล้ายภาคเหนือ เป็นจังหวัดที่เคยมีอุณหภูมิลงต่ำถึง 0 องศาเซลเซียส

จังหวัดเลยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอวังสะพุง อำเภอปากชม อำเภอเชียงคาน อำเภอท่าลี่ อำเภอภูเรือ อำเภอด่านซ้าย อำเภอภูกระดึง อำเภอนาแห้ว อำเภอนาคู และกิ่งอำเภอผาขาว มีพื้นที่ 11,434 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

สินค้าพื้นเมืองที่นักท่องเที่ยวที่นิยมซื้อ ได้แก่ ผ้าหม่นวม มะพร้าวแก้ว จากอำเภอเชียงคาน ถั่มสีทอง มะขามหวาน เห็ดหอมสดจากอำเภอนาแห้ว นอกจากนี้ยังมีไม้ดอกไม้ประดับของอำเภอภูเรือ

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์
ชุมชนและสถาบัน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดเลย

จังหวัดเลย ในปัจจุบันได้รับการพัฒนางานด้านจักสานค่อนข้างมาก จากผลิตภัณฑ์ที่สำรวจพบว่ามี การสร้างลวดลายและพัฒนารูปแบบมีความหลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะที่บ้านกลาง ตำบลหนองห้วยปล่อง อำเภอวังสะพุง ผลิตภัณฑ์ข้าวรูปทรงใหม่ใช้ลายขิดตาแมว ลายขิดตาแมว นอกจากนั้น ยังมีกระเป๋าสานอีกหลายรูปแบบ ซึ่งมีการพัฒนาลายขิดประยุกต์อีกหลายลวดลาย แต่อย่างไรก็ตามงานจักสานพื้นถิ่นประเภทกระติบข้าวจากไม้ไผ่ที่สานด้วยลายขิดข้างกระแต ยังมีโดยทั่วไป แต่ที่ขึ้นชื่อ คือ บ้านนาอ้อ ตำบลนาอ้อ อำเภอมือง

12. จังหวัดศรีสะเกษ

“ศรีสะเกษแดนปราสาทขอม หอมกระเทียมดี มีสวนสมเด็จ เขตดงลำดวน หลากล้วนวัฒธรรม เลิศล้ำสามัคคี”

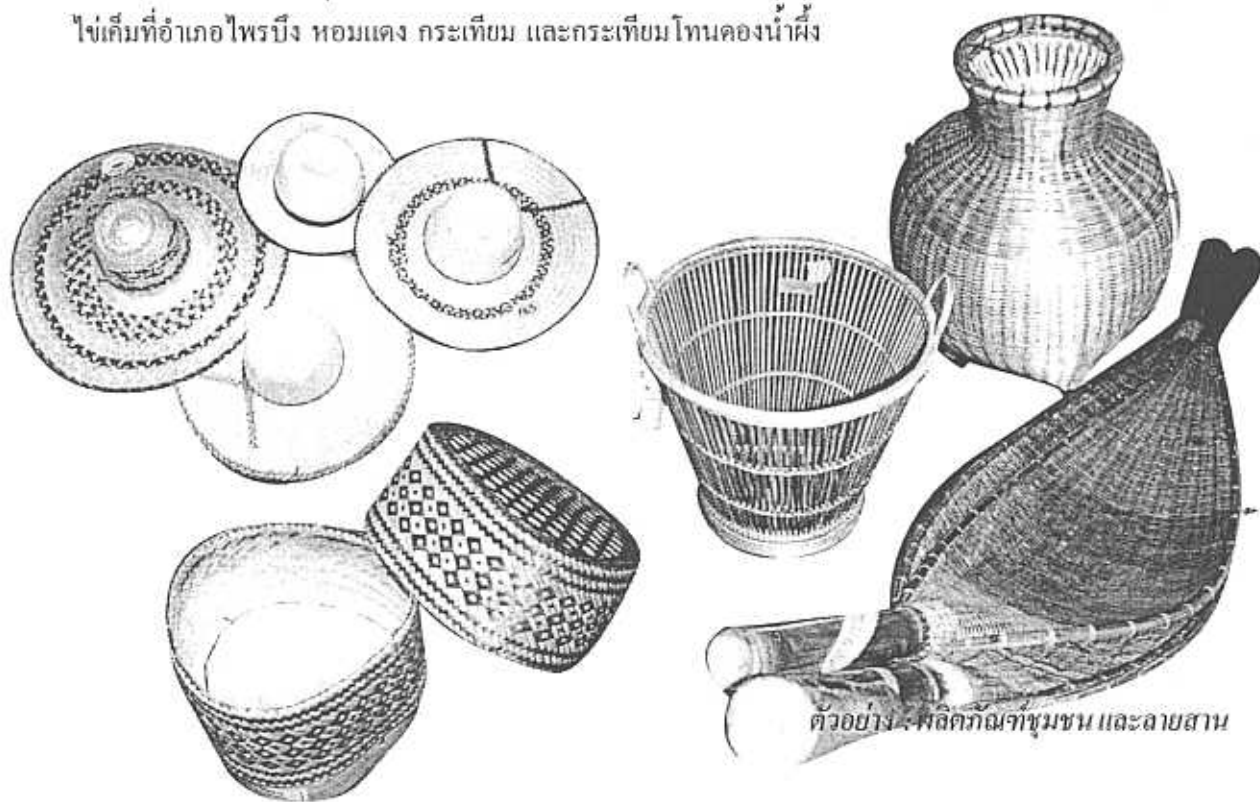
ศรีสะเกษ เป็นดินแดนแห่งขอมโบราณ สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ราวปี พ.ศ. 1545 - 1592 มีชื่อเดิมว่า “ขุขันธ์” ต่อมา พ.ศ. 2325 พระภักดีภูธรสงครามได้แยกออกมาตั้งเมืองแห่งใหม่ทางเหนือของขุขันธ์ ชื่อ “เมืองศรีสะเกษ” พ.ศ. 2474 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยกฐานะเมืองศรีสะเกษขึ้นเป็นจังหวัด ขกขุขันธ์เป็นอำเภอ

ศรีสะเกษตั้งอยู่ในภาคอีสานตอนล่าง เป็นที่ตั้งของพระวิหารที่มีชื่อเสียงทางประวัติศาสตร์ และโบราณสถานที่สำคัญ และยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมาย

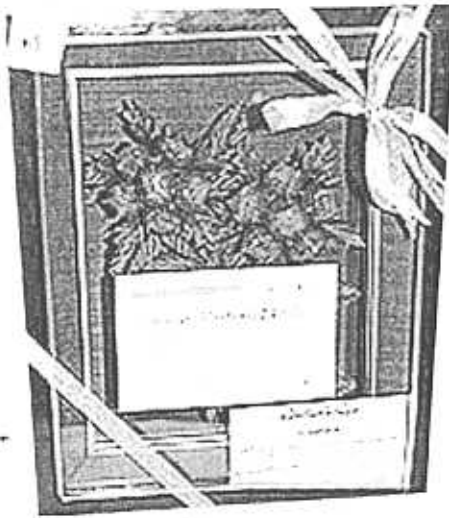
จังหวัดศรีสะเกษแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอกันทรารมย์ อำเภอกันทรลักษณ์ อำเภอราษีไศล อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอขุขันธ์ อำเภอไพรบึง อำเภอปรางค์กู่ อำเภอขามเฒ่า อำเภอห้วยทับทัน อำเภอขุขันธ์ อำเภอโนนคูณ อำเภอศรีรัตนะ กิ่งอำเภอบึงบูรพ์ กิ่งอำเภอน้ำเกลี้ยง กิ่งอำเภอวังหิน และกิ่งอำเภอภูสิงห์ มีพื้นที่ 5,842 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

สินค้าของจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ ผ้าไหม และผ้าฝ้ายชนิด ทอกันมากที่อำเภอบึงบูรพ์และอำเภออุทุมพรพิสัย สินค้าหัตถกรรม เช่น กระจูดขุขันธ์ ตะกร้า กระเป๋าลูกสาน นอกจากนี้ยังมีสินค้าประเภท อาหารการกิน เช่น ไข่เค็มที่อำเภอไพรบึง หอมแดง กระเทียม และกระเทียมโทนดองน้ำผึ้ง

ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ชุมชนและลายสาน

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และลายสาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดศรีสะเกษ

จังหวัดศรีสะเกษ มีเครื่องจักสานทั้งในรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบที่พัฒนาใหม่ เพื่อให้เป็นผลิตภัณฑ์ในเชิงพาณิชย์ โดยพัฒนางานฝีมือมากจากภูมิปัญญาดั้งเดิม ลวดลายที่พบบนผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่และน่าสนใจ มีดังนี้ คือ

1. ผอบใบตาล จากบ้านหนองกอก ห้วยสำราญ อำเภอขุขันธ์ สานด้วยลายขัดหนึ่งหรือบางครั้งเรียกว่าลายตาน ใช้กรรมวิธีย้อมสีเส้นดอกบางเส้นสลับกันไปมา เป็นผลิตภัณฑ์หลายรูปแบบทั้ง ผอบ กระเป๋าและอื่นๆ
2. ตะกร้าจากผักตบชวา จากบ้านแก้ว ตำบลกุดเมื่อฮาม อำเภอยางชุมน้อย สานด้วยลายขัดทั้งใบเป็นรูปทรงกลมในรูปแบบต่างๆ มีความปราณีตสวยงาม

13. จังหวัดสกลนคร

“พระธาตุเชิงชุมคู่บ้าน พระตำหนักภูพานคู่เมือง งามลือเลื่องหนองหาน
แลตระการปราสาทผึ้ง สวยสุดซึ้งสาวผู้ไทย ถิ่นมั่นในพุทธธรรม”

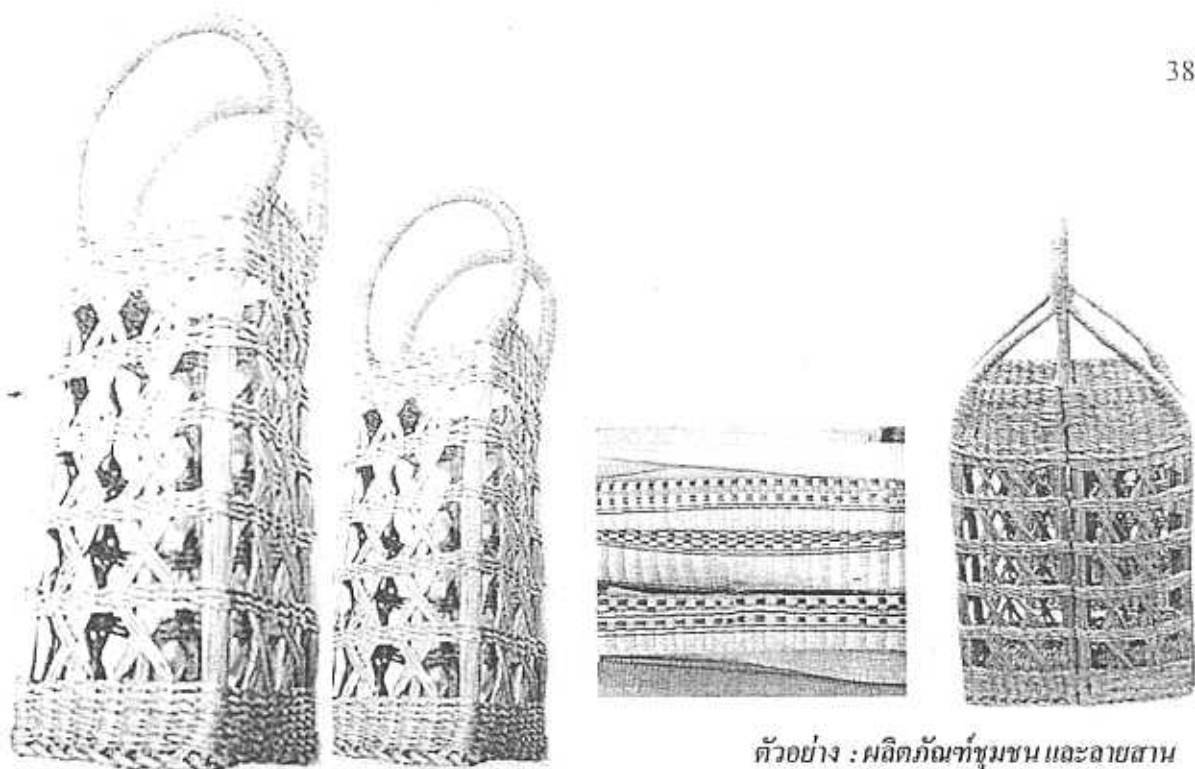
สกลนคร ตั้งอยู่ในภาคอีสานตอนบน เป็นดินแดนที่มีอนุสรณ์สถานของเกจิอาจารย์ ซึ่งเป็นที่เคารพของชาตินังคงงาม มีเทือกเขาภูพานอันสลับซับซ้อน ในสมัยขอมดินแดนแห่งนี้เป็นที่ตั้งหนองหานหลวง ซึ่งต่อมาเมืองนี้ได้ตกไปอยู่ในความปกครองของอาณาจักรล้านช้าง และได้มาอยู่ในความปกครองของไทย โดยใช้ชื่อว่าเมืองสกลทวาปี ต่อมาในปี พ.ศ.2373 ในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “จังหวัดสกลนคร”

จังหวัดสกลนครแบ่งการปกครองออกเป็น 17 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอกุสุมาลย์ อำเภอกุดบาก อำเภอพรรณานิคม อำเภอวาริชภูมิ อำเภอส่องดาว อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอดอนนาหว้า อำเภออากาศอำนวย อำเภอบ้านม่วง อำเภอพังโคน อำเภอคำตากล้า อำเภอนิคมน้ำอูน อำเภอเต่างอย อำเภอโคกศรีสุพรรณ อำเภอเจริญศิลป์ อำเภอโพนนาแก้ว และกิ่งอำเภอกุสุมาลย์ มีพื้นที่ 9,600 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

สินค้าหัตถกรรมของสกลนคร ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา ไม้แกะสลักจากบ้านกุดนาขาม ผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าจืดทอมือย้อมด้วยเปลือกไม้ผลิตที่บ้านนาโพธิ์ บ้านคอนแดง ไร่ ห่มื่อ กระดาง จากบ้านเชียงเครือ นอกจากนี้ยังมีกล้วยตาก หมูยอ เนื้อโพนยางคำ

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และลายสาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดสกลนคร

จังหวัดสกลนคร เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีพื้นที่อยู่บริเวณหุบเขา มีภูเขาอยู่ล้อมรอบวัฒนธรรมชาติ มีความหลากหลายทำให้ชาวบ้านมีการคิดค้นนำมาถัก ทอ จักสาน เป็นผลิตภัณฑ์ เช่น การผลิตกระเช้าจากฟางข้าว (บ้านโคกกลาย ตำบลม่วงลาย อำเภอเมือง) กระเช้าไวน์จากกกและฝื่อ (ตำบลส่องดาว อำเภอส่องดาว) กระเป่าจากใบเคย (ตำบลบึงหวาย อำเภอดงอวย) แต่ที่น่าสนใจ คือ

1. กระติบข้าว จากบ้านยางชุม ตำบลโพธิ์สูง อำเภอสว่างแดนดิน สานกระติบข้าวด้วยลายขกดอก เป็นช่องตารางสี่เหลี่ยม วางดอกไม้ตรงกลางสอดสีให้เป็นลวดลายเด่นชัดสวยงาม

2. มวนึ่งข้าวเหนียวและกระติบข้าว จากบ้านปอแดง ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง ที่น่าสนใจ คือ มวนึ่งข้าวเหนียว สานเป็น 3 ชั้น แต่ละชั้นมีลวดลายต่างกันโดยเน้นที่ความเหมาะสม คือ ชั้นในสุดเป็นลายขัดสองอิน เส้นดอกแบน ชั้นสองเป็นลายขัดธรรมดา ดอกกลมและชั้นที่สาม สานเพียงครึ่งเดียวเป็นลายขัดเส้นดอกแบน มีความอ่อนตัวสูง พับได้

14. จังหวัดสุรินทร์

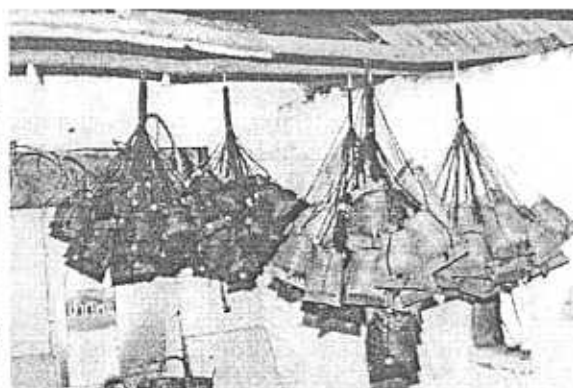
“สุรินทร์ถิ่นช้างใหญ่ ผ้าไหมดี มากมีปราสาท ผักกาดหวาน ข้าวสารหอม พร้อมวัฒนธรรม”

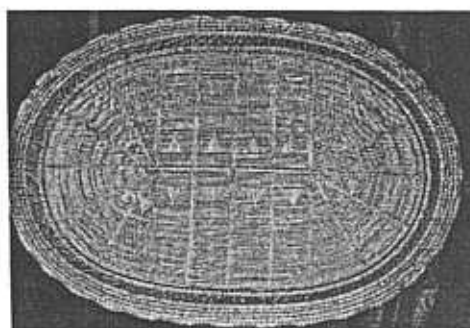
สุรินทร์ เป็นจังหวัดในภาคอีสานตอนล่าง เป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งแต่สมัย ขอมในปี พ.ศ.2306 ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา หัวหน้าหมู่บ้านเมืองที่ได้ย้ายผู้คนมาตั้งบ้านเรือนใหม่ที่บ้านคูประทาย ซึ่งเป็นตัวเมืองสุรินทร์ในปัจจุบัน และเปลี่ยนชื่อเป็น “เมืองประทายสมันต์” โดยมีพระสุรินทรภักดี ศรีณรงค์จางวางเป็นเจ้าเมืองคนแรกและได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองสุรินทร์เมื่อ พ.ศ.2329

จังหวัดสุรินทร์แบ่งการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอชุมพลบุรี อำเภอท่าตูม อำเภอจอมพระ อำเภอปราสาท อำเภอกาบเชิง อำเภอรัตนบุรี อำเภอสนม อำเภอศรีขรภูมิ อำเภอลำดวน อำเภอบัวเชด อำเภอลำโรงทับ อำเภอสังขะ และกิ่งอำเภอศรีณรงค์ มีพื้นที่ 8,242 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุรินทร์ คือ หัวผักกาดดอง มีทั้งเค็มและหวาน นอกจากนี้ยังมีกุนเชียง หมูขบ หมูแผ่น และหมูหยอง อีกทั้งยังมีผ้าไหม ผ้าฝ้ายทอมือ เครื่องหวาย เครื่องเงิน

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และลายสาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดสุรินทร์

จังหวัดสุรินทร์ เป็นจังหวัดที่โดดเด่นในการผลิตผ้าไหม มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ในเขตอำเภอเมือง อำเภอปราสาท อำเภอศรีขรภูมิ อำเภอท่าตูม อำเภอสนม ถัดมาเป็นเครื่องเงินที่อำเภอเมือง อำเภอเขวาสินรินทร์ สำหรับเครื่องจักสานสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปในทุกหมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อใช้สอยในครัวเรือน มีจำหน่ายในชุมชนบ้าน แต่ที่โดดเด่นมาก คือ เครื่องจักสานจากหวายของบ้านบุทม หมู่ 4 ตำบลเมืองที่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีการพัฒนางานมานานกว่า 50 ปี ใช้หวายหางหนู หวาน้ำ ใช้ลายลูกกรง ซึ่งเป็นลายดั้งเดิมมาพัฒนาและมีการคิดค้นการดัก การขึ้นลายเพิ่มเติมอีกมากมายเพื่อให้เกิดรูปทรงกลม วงรี รูปทรงเหลี่ยมต่างๆ เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทตะกร้า กล้องทิชชู ขันโคก โตกใส่ผลไม้ กระเช้าของขวัญและอื่นๆ อีกมากมาย การจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้ผลิตและจำหน่ายทำให้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และมีหลายหน่วยงานเข้ามามีส่วนช่วยเหลือ

นอกจากกลุ่มจักสานหวายบ้านบุทมแล้ว ยังมีกลุ่มที่ผลิตงานจักสานที่น่าสนใจอีกหลายกลุ่ม เช่น

1. การผลิตแข่งปลาทุ เครื่องจักสานไม้ไผ่ที่บ้านทะนง ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง, บ้านหนองคู ตำบลหนองฮะ อำเภอดำรงวิทย, บ้านยางของ ตำบลสระแวง อำเภอศรีขรภูมิ สานด้วยลายเหลวเกล็ดเต่า

2. การผลิตตุ้มไก่อ ในเขตตำบลบ้านโนน อำเภอโนนนารายณ์ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง ตำบลลำเกตุ อำเภอบัวเชด ใช้ลายตุ้ม และลายตุ้มพัฒนา

15. จังหวัดหนองคาย

“อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ หลาวพ่อไส ประชาไผ่ธรรม เกษตรอุตสาหกรรมรุ่งเรือง เพื่องฟูไม้ผล ดันยาง พารามากหลาย หาดทรายขาวจอมณี น้ำใจไทยดี สามัคคี สองฝั่งโขง จรรโลงมิตรภาพไทย - ลาว”

หนองคาย ตั้งอยู่บริเวณอีสานตอนบน ตั้งเมืองตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง ตรงข้ามกับท่าเดื่อของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีสะพานมิตรภาพไทย - ลาว ซึ่งเป็นสะพานแรกที่สร้างขึ้นเพื่อเชื่อมระหว่างสองฝั่งโขง เมืองเก่าอยู่ที่บริเวณบ้านไผ่ สร้างเมื่อ พ.ศ.2370 ต่อมาปี พ.ศ.2436 ได้ย้ายเมืองมาตั้งที่บ้านหมากแข้งหรือตัวเมืองหนองคายในปัจจุบัน

จังหวัดหนองคายแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอบึงกาฬ อำเภอโพนพิสัย อำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอเคอ อำเภอท่าบ่อ อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอสังคม อำเภอพรเจริญ อำเภอปากคาด กิ่งอำเภอบึงโขงหลง และกิ่งอำเภอศรีวิไล มีพื้นที่ 7,332 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

สินค้าพื้นเมืองที่ขึ้นชื่อของหนองคายมีหลายอย่าง เช่น หมูขย ลูกหยี สับปะรด เครื่องจักสาน เครื่องเงิน และสินค้าประเภทอาหารและของใช้ที่มาจากฝั่งลาว

สรุปผล : ปลายทางที่พบในจังหวัดหนองคาย

จังหวัดหนองคาย ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงติดกับนครหลวงเวียงจันทน์ ของ ส.ป.ป.ลาว มีลักษณะของวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกันมาก สินค้าหลากหลายมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันไปมา ทำให้ผลิตภัณฑ์ประเภทงานหัตถกรรมเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสองประเทศ โดยเฉพาะงานหัตถกรรมเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ คำนวณว่าเป็นจังหวัดชายแดนที่เป็นเมืองท่องเที่ยวหน้าด่านของไทย งานประเภทของที่ระลึกมีหลากหลายงานพื้นเมืองดั้งเดิมหลายอย่างมีการส่งเสริมพัฒนาให้เป็นสินค้าประเภทที่ระลึก นอกจากผลิตเพื่อการจำหน่ายสำหรับชุมชนในเขตพื้นที่เดียวกันและใกล้เคียง เช่น

1. ผลิตภัณฑ์ประเภทมวนหนึ่งข้าวเหนียวจากไม้ไผ่ ของตำบลคำบกกหวาน อำเภอเมือง ที่มีฝีมือในการจักสานปราณีต สวยงาม แม้ว่าจะเป็นลายสองสองขึ้นที่ใช้กันโดยทั่วไป

2. ผลิตภัณฑ์ประเภทกระติบข้าวเหนียวจากไม้ไผ่ของตำบลหนองกอมเกาะ อำเภอเมือง ตัวกระติบและฝากระติบใช้ลายสองนอนและลายสองขึ้น สลับกันสวยงามแต่ฝากระติบดัดแปลงจากโดยทั่วไปใช้ลายเกล็ดเต่า แต่ที่นี่ใช้ลายคึกว่า ทำให้เกิดลวดลายทรงสี่เหลี่ยม ซ้อนกันหลายชั้นสวยงาม

3. ผลิตภัณฑ์หลากหลายจากงานจักสานไม้ไผ่ ของตำบลวัดธาตุ อำเภอเมือง ประเภทกระเป๋า กล่องใส่กระดาษโน้ต ยาม มีการใช้ลวดลายประดิษฐ์ที่พัฒนามาจากลายสอง ลายสาม โดยย้อมสีเส้นดอกทำให้เกิดลวดลายสวยงาม

16. จังหวัดหนองบัวลำภู

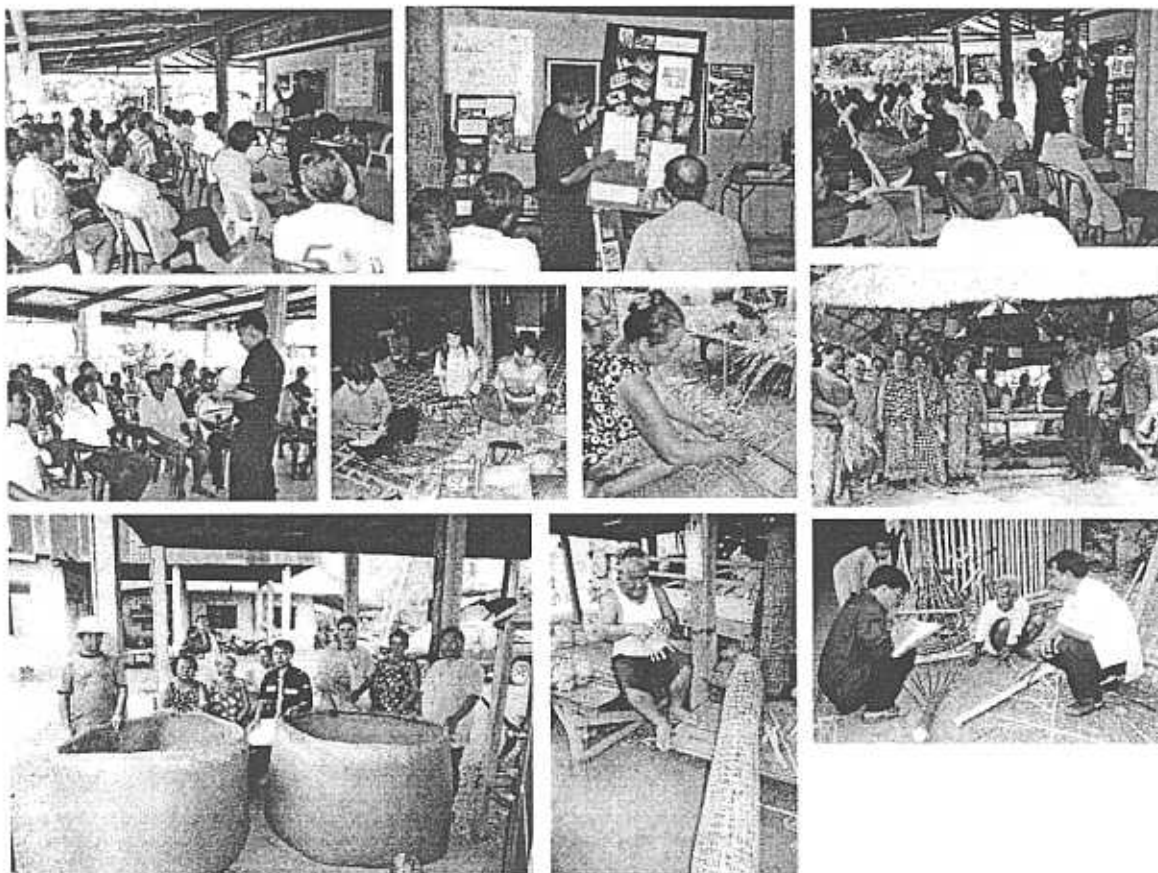
“ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อุทยานแห่งชาติภูเก้า ภูพานคำ แผ่นดิน หลวงปู่ขาว
เด่นสกาวถ้ำเอราวัณ นครเขื่อนขันธ์ กาบแก้วบัวบาน หอยโบราณสองร้อยล้านปี”

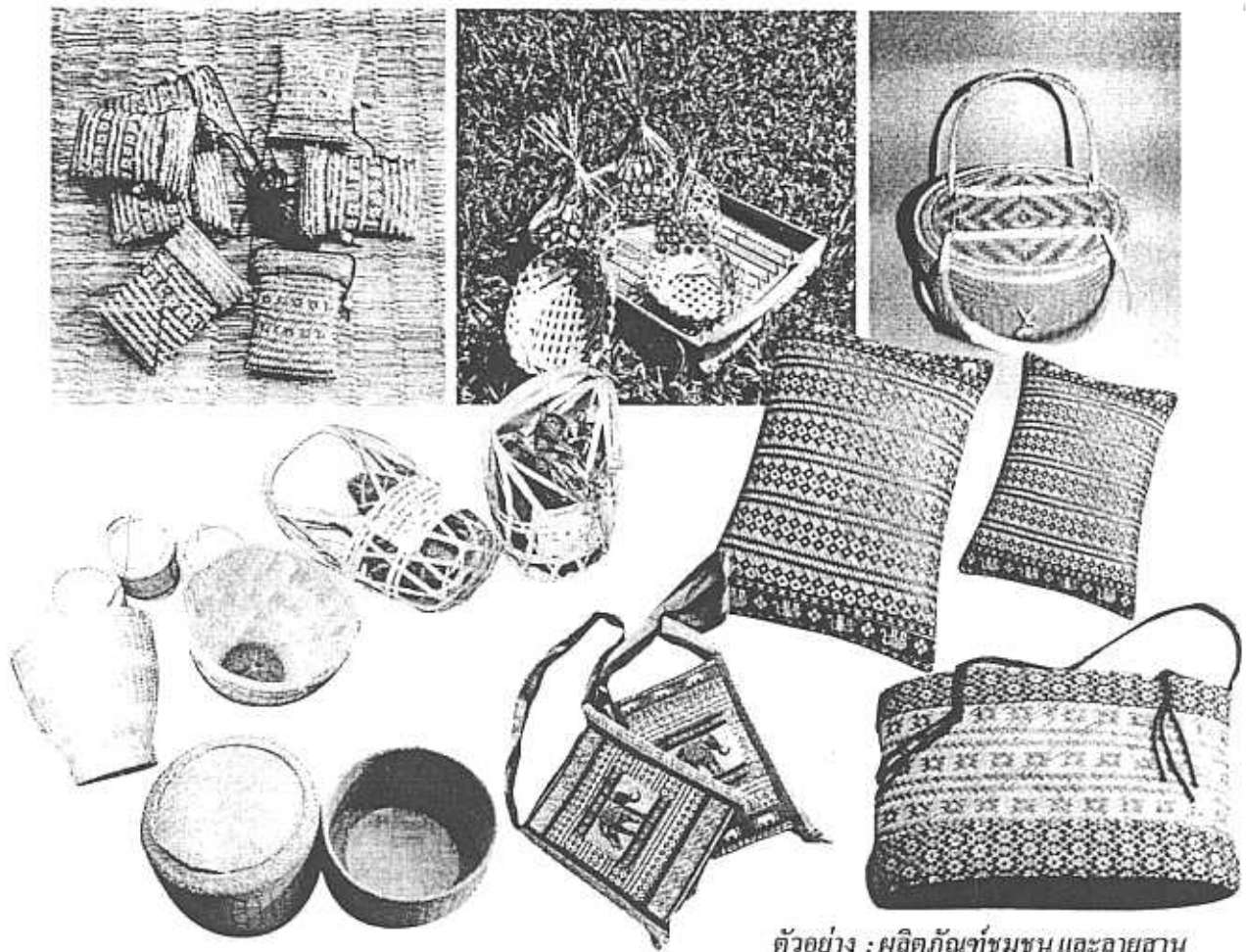
หนองบัวลำภู เดิมเคยเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดอุดรธานี ในอดีตหนองบัวลำภูเป็นเมืองโบราณที่ก่อตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่า 900 ปี เดิมเป็นดินแดนที่ขึ้นต่อกรุงศรีสัตนาคนหุต มีชื่อว่า “เมืองหนองบัวลุ่มภู นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน” เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายในการกระจายอำนาจมายังส่วนภูมิภาค ประกอบกับจังหวัดอุดรธานีมีอาณาเขตที่กว้างขวาง และมีจำนวนที่มากของประชากร จึงสมควรแยกอำเภอต่างๆ บางอำเภอตั้งขึ้นเป็นจังหวัดโดยได้รับการสถาปนาให้เป็น “จังหวัดหนองบัวลำภู” อย่างเป็นทางการตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2536 เป็นต้นมา

จังหวัดหนองบัวลำภูแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอโนนสัง อำเภอศรีบุญเรือง อำเภอนากลาง และอำเภอสุวรรณภูมิจังหวัด มีพื้นที่ 3,858 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผ้ามัดหมี่ จิตไหมที่บ้านกุดแห่ ผ้าสามกษัตริย์และเครื่องปั้นดินเผา

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชนและลายสาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดหนองบัวลำภู

จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เป็นป่าและมีแหล่งธรรมชาติเป็นหุบเขา วัสดุในท้องถิ่นมีความหลากหลาย ทั้งพันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ ดันคล้า กก ผือ เถาวัลย์และอื่นๆ ทำให้ในแทบทุกพื้นที่มีงานหัตถกรรมพื้นถิ่นมากมาย นับตั้งแต่การทอผ้า ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ผลิตภัณฑ์จากไผ่บวบ ผลิตภัณฑ์จากดันคล้า รวมทั้งงานจักสานไม้ไผ่

ซึ่งจะขอลำถึงเฉพาะงานจักสานที่น่าสนใจและมีความโดดเด่น ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานจากดันคล้า มีการผลิตในหลายหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลทรายมูล อำเภอศรีบุญเรือง โดยนำดันคล้าซึ่งมีมากในท้องถิ่น ปลูกง่ายในเขตไร่นาหรือบริเวณริ้วบ้าน โดยนำมาจักสานเป็นกระติบข้าวเหนียว บางส่วนมีการดัดคันประดิษฐ์เป็นกระเป๋าดูเหมือน หมอน ยาม มีหลากหลายรูปแบบและให้สวยงาม ลายสานที่ใช้อยู่ในกลุ่มของประเภทลายสามประดิษฐ์เป็นลายดาวล้อมเดือน ลายห้องนก ลายงูเห่าล้อม ส่วนกระติบข้าวเหนียวยังคงนิยมใช้ลายสอง แบบดั้งเดิมคุณภาพงานละเอียดมาก

2. ผลิตภัณฑ์จักสานจากไม้ไผ่ ซึ่งมีอยู่ทั่วไปทุกหมู่บ้านแต่ที่โดดเด่นอยู่ที่ตำบลนาออก อำเภอศรีบุญเรือง โดยนำไม้ไผ่มาจักสานตะกร้า รวมทั้งนำมาผลิตเป็นบรรจุภัณฑ์สำหรับใส่ไข่เค็ม ใส่ขนมต่างๆ ในรูปของกระจาด ขนาดเล็กและชะลอมแบบย่อส่วน โดยใช้ลายสานเป็นลายเลวเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังพบงานจักสานไม้ไผ่อีกมากในแถบตำบลกุดแห่ อำเภอนากลาง โดยส่วนใหญ่จะเป็นงานจักสานสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น กระด้ง กระติบข้าว ตะกร้า เป็นต้น

17. จังหวัดอำนาจเจริญ

“อำนาจเจริญพระมงคลมิ่งเมือง แหล่งรุ่งเรืองเจ็ดลุ่มน้ำ งามล้ำถ้ำศักดิ์สิทธิ์เทพนิมิตพระเหล่านาคาแกงเขาแสนสวย เลอค่าด้วยผ้าไหมราษฎรเลื่อมใสใฝ่ธรรม”

อำนาจเจริญ ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2393 โดยท้าวอุปชาเจ้าเมืองจำหาร (แขวงสุวรรณเขต ซึ่งปัจจุบันอยู่ในประเทศลาว) ได้อพยพครอบครัวเข้าพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีบ้านคือใหญ่ (ปัจจุบันคือบ้านอำนาจเจริญ ตำบลอำนาจ แต่อยู่ในการปกครองของนครเขมรราช (ปัจจุบันคืออำเภอเขมรราช)

ครั้นถึง พ.ศ. 2410 พระยาอมรอำนาจ (เลื้อ อมรสิน) เจ้าเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้กราบบังคมทูลขอย้ายมาอยู่ในการปกครองของอุบลราชธานี และต่อมาได้ยกฐานะขึ้นเป็นเมืองอำนาจเจริญ โดยมีรองอำมาตย์โท หลวงเอนก อำนาจ (เปี้ย สุวรรณฤฎ) เป็นนายอำเภอคนแรก

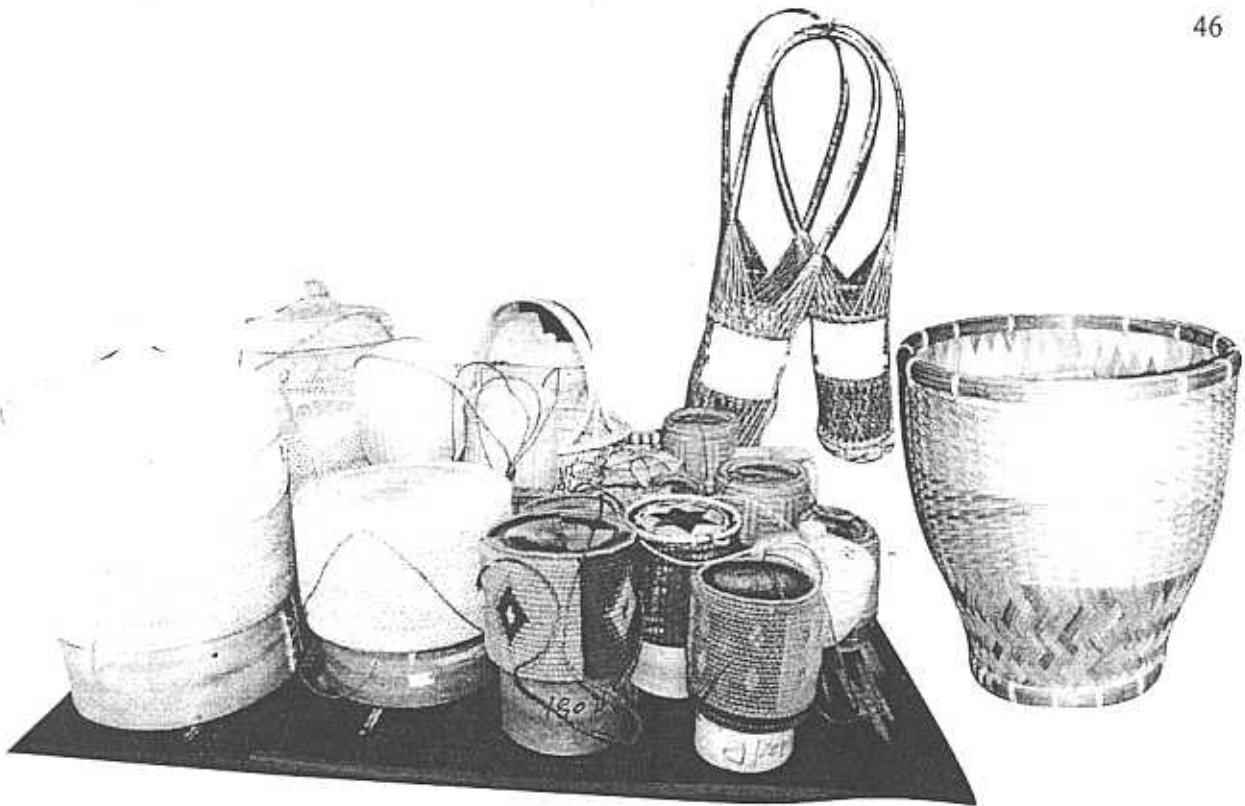
อำเภออำนาจเจริญได้รับการจัดตั้งเป็นจังหวัดอย่างเป็นทางการหลังจากพระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดใหม่ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2536

จังหวัดอำนาจเจริญแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอหัวตะพาน อำเภอพนา อำเภอเสนางคนิคม อำเภอขานุมาน อำเภอปทุมราชวงศา และกิ่งอำเภอลืออำนาจ มีพื้นที่ 3,161 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผ้าไหมที่มีเอกลักษณ์ที่บ้านจานลาน บ้านสร้อย อำเภอพนา และบ้านเปือย บ้านหัวดง และบ้านน้ำท่วม กิ่งอำเภอลืออำนาจ นอกจากนี้ยังมีผ้าซิดที่อำเภอหัวตะพานและอำเภอขานุมาน

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชนและลายสาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดอำนาจเจริญ

จังหวัดอำนาจเจริญ แม้ว่าจะมีความโดดเด่นในการผลิตผ้าไหมและผ้าทอมือ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอหัวตะพาน หากศึกษาในภาพรวมแล้วจะพบว่า งานหัตถกรรมอื่นๆ ก็มีการพัฒนาไม่น้อย เช่น การทอเสื่อกก ที่มีการนำกรรมวิธีการมัดข้อมที่เรียกว่าการมัดหมี่มาประยุกต์ใช้กับการทอเสื่อกกทำให้เกิดลายลายงดงาม มีการผลิตมากที่เขตพื้นที่อำเภอเมืองอำนาจ อำเภอชานุมาน อำเภอพนม และอำเภอหัวตะพาน นอกจากนี้ งานจักสาน ก็มีการส่งเสริมให้ผลิตกันมากในหลายพื้นที่ เช่น

1. ผลิตภัณฑ์ประเภท มวนึ่งข้าวเหนียว จักสานจากไม้ไผ่มีการผลิตกันทั้งหมู่บ้านที่บ้านหนองนาเทิง ตำบลนาจิก อำเภอเมือง และยังมีอีกหลายหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน ได้ผลิตมวนึ่งข้าวเหนียวจำหน่ายเป็นอาชีพหลัก โดยใช้ลายสองเป็นลายจักสาน

2. ผลิตภัณฑ์ประเภท กระติบข้าวเหนียวจักสานจากไม้ไผ่ ผลิตมากในเขตตำบลโคกสาร อำเภอชานุมาน ตำบลรัตนวารีและตำบลหนองแก้ว อำเภอหัวตะพาน โดยใช้ลายสองเป็นลายจักสาน

3. ผลิตภัณฑ์จักสานจากกกหลากหลายรูปแบบ จากตำบลหนองแก้วและตำบลรัตนวารี อำเภอหัวตะพาน มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกกหลายรูปแบบทั้งที่เป็นของใช้ร่วมสมัยและกระติบข้าวเหนียว ซึ่งเป็นของใช้ในครัวเรือนที่นิยมใช้จะเป็นลายขดทั้งใบ และมีการข้อมสีเส้นดอกจักสานเพื่อให้เกิดลวดลายสวยงาม

18. จังหวัดอุดรธานี

“น้ำตกจากสันภูพาน อุทยานแห่งธรรมะ อารยธรรมห้าพันปี ธานีผ้าหมี่ขิด
แดนเนรมิตหนองประจักษ์ เลิศลักษณ์กล้วยไม้หอม อุดรธานีไนท์”

อุดรธานี เดิมชื่อ “บ้านหมากแข้ง” (ต้นมะเขือพวง) ตั้งเนื่องมาจากฝรั่งเศสสั่งให้หนองคาย เป็นเขตปลอดทหาร ฝ่ายไทยจึงตั้งกองทัพบกไว้ที่บ้านหมากแข้ง เพราะอยู่ห่างจากแม่น้ำโขงเพียง 45 กิโลเมตร ต่อมาบ้านหมากแข้งมีความเจริญอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ.2450 ทางราชการจึงตั้งเป็นเมืองขึ้นมาใหม่ “อุดรธานี”

อุดรธานีตั้งอยู่บริเวณภาคอีสานตอนบน เป็นดินแดนแห่งอารยธรรมที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก และแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ที่สำคัญ มีเทือกเขาภูพานผ่านทางตอนใต้ของพื้นที่ และมีแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำสงคราม

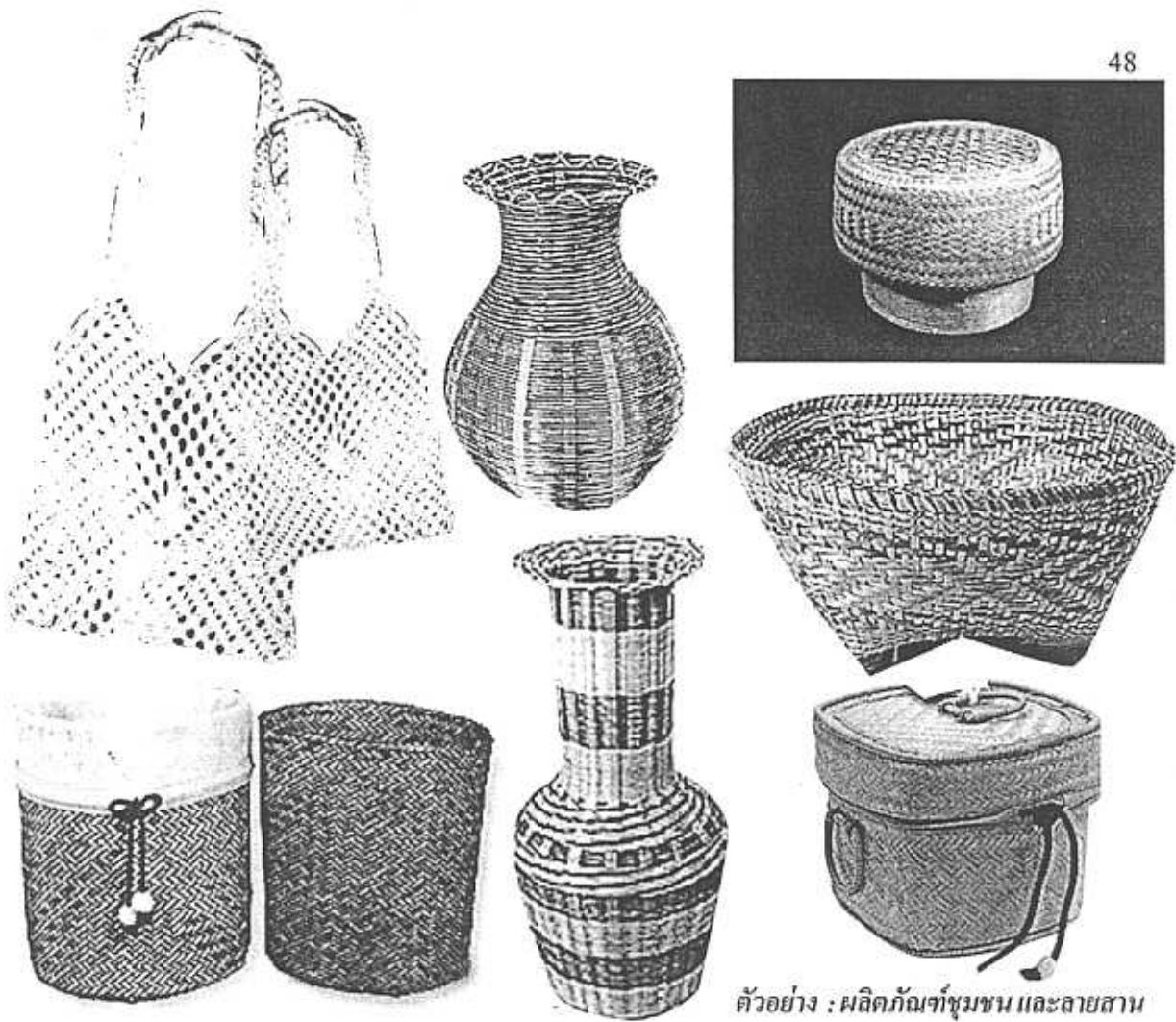
จังหวัดอุดรธานีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ คือ อำเภอเมืองอำเภอหนองวัวซอ อำเภอหนองหาน อำเภอบ้านผือ อำเภอบ้านดุง อำเภอกุมภวาปี อำเภอโนนสะอาด อำเภอกุศจับ อำเภอวังสามหมอ อำเภอสร้างคอม อำเภอทุ่งฝน อำเภอไชยวาน อำเภอหนองแสง อำเภอเพ็ญ อำเภอน้ำโสม อำเภอศรีธาตุ อำเภอนาูง อำเภอพิบูลย์รักษ์ มีพื้นที่ 15,589 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผ้าทอมือ ได้แก่ ผ้าฝ้าย ผ้าหมี่ขิด ผ้ามัดหมี่ ผ้าลายขิด และเครื่องปั้นดินเผา บ้านเชียง นอกจากนี้ ยังมีกุนเชียง หมูหยอง หมูขอ แหนม และมะพร้าวแก้ว อาหารของชาวอุดรที่ใครๆ มาเยือนมักจะแวะซื้อทาง ได้แก่ ไข่กระทะ และแหนมเนือง อาหารเวียดนาม

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และลายสาน

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และลายสาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดอุดรธานี

จังหวัดอุดรธานีเป็นจังหวัดที่มีอารยธรรมยาวนานมีความโดดเด่นทางด้านผลิตภัณฑ์หลากหลายชนิดโดยเฉพาะเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งมีการผลิตหลายหมู่บ้านและนำมาเขียนลายที่บ้านเชียง มรดกโลกที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ถือว่าเป็นจุดขายของจังหวัดอุดรธานี สำหรับงานจักสานได้อยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้านในจังหวัดอุดรธานีมาอย่างยาวนาน แทบทุกหมู่บ้านจึงมีคนที่ผลิตงานจักสานได้อยู่ทั่วไป แต่ที่โดดเด่นก็มีอยู่หลายแห่ง เช่น

1. ผลิตภัณฑ์จักสานจากต้นคล้า ของชาวบ้านอนามัยไทยเจริญ หมู่ 1 ตำบลห้วยสามพาด ถึงอำเภอประจักษ์ศิลปาคม ได้นำต้นคล้าที่อยู่ตามธรรมชาติมาขยายพันธุ์เพาะปลูกในหมู่บ้านผลิตเป็นงานหัตถกรรมประเภทเครื่องจักสาน ประเภทกระบี่ข้าวเหนียว เสื่อ ที่รองจาน ที่รองแก้ว ที่ใส่ขวดไวน์ ถือว่าเป็นงานที่มีคุณภาพมากแม้ว่าลายสานจะใช้ลายสองเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม แต่ก็มีคุณค่าที่มีความปราณีตในการสาน

2. ผลิตภัณฑ์จักสานจากไม้ไผ่ ของชาวบ้านดงเย็น ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน แม้ว่าผลิตภัณฑ์หลักที่ผลิตกันทั้งหมู่บ้านจะเป็นกระบี่ข้าวเหนียวที่มีลักษณะรูปทรงคงทน แข็งแรง จะสานด้วยความปราณีต ชาวบ้านยังได้มีการพัฒนาจากการใช้ลายสอง ลายสามมาประดิษฐ์คิดค้นเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ เพิ่มเติม เช่น กล้องใส่กระดาษทิชชู กล้องใส่สิ่งของเบ็ดเตล็ดและโคมไฟรูปทรงกระบี่ข้าว ทำให้ผลิตภัณฑ์หลากหลายและมีการพัฒนา

19. จังหวัดอุบลราชธานี

“เมืองแห่งดอกบัวงาม แม่น้ำสองสี มีปลาแซบหลาย หาดทรายแก่งหิน ถิ่นไทยนักปราชญ์
ทวยราษฎร์ใฝ่ธรรม งานล้ำเทียนพรรษา ผาแต้มก่อนประวัติศาสตร์”

อุบลราชธานี ดินแดนแถบนี้มีชนชาติข่า ส่วย อพยพมาจากกรุงศรีสัตนาคนหุตเข้ามาอาศัยอยู่ตั้งแต่ก่อนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ทรงคิดจะรวบรวมผู้คนอพยพมาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินอยู่ ณ บริเวณห้วยแระแม่ อันเป็นที่ราบริมแม่น้ำมูล ต่อมาภายหลังมีความชอบจากการนำกำลังเข้าช่วยกองทัพไทยตีเมืองนครจำปาศักดิ์ จึงได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านแระแม่เป็นเมืองอุบลราชธานี และแต่งตั้งให้ท้าวคำผงเป็นพระประทุมวรราชสุริยวงศ์เป็นเจ้าเมืองภายหลังได้ย้ายมาตั้งใหม่ที่ “คงอุทัย” อันเป็นที่ตั้งในปัจจุบัน

จังหวัดอุบลราชธานี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ 6 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอวารินชำราบ อำเภอเดชอุดม อำเภอพิบูลย์มังสาหาร อำเภอตระการพืชผล อำเภอเขมราฐ อำเภอน้ำยืน อำเภอโขงเจียม อำเภอบุญศรี อำเภอโขงเจียม อำเภอทุ่งศรีอุดม อำเภอสิรินธร อำเภอสำโรง อำเภอหนองม่วง อำเภอเมืองใหม่ กิ่งอำเภอดอนมดแดง กิ่งอำเภอทุ่งศรีอุดม กิ่งอำเภอนาเขย กิ่งอำเภอนาตาล กิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก กิ่งอำเภอสว่างวีระวงศ์ มีพื้นที่ 15,517 ตารางกิโลเมตร

ตัวอย่าง : ผลิตภัณฑ์ชุมชน และลายสาน

สรุปผล : ลายสานที่พบในจังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางด้านเครื่องจักสานมาก อาจเรียกได้ว่า มีงานจักสานที่โดดเด่นอยู่ทุกอำเภอ มีทั้ง ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีความชำนาญพิเศษทำงานจักสานในเชิงอนุรักษ์ ประเภท ก่องข้าว, กระติบข้าวเหนียวและข้อง นอกจากนี้ยังมีงานที่ทำรวมกลุ่ม เพื่อผลิตงานหัตถกรรมเครื่องจักสานให้ลูกค้าทั้งในและต่างประเทศ

ลายสานที่พบ มีดังนี้

1. ลายข้างกระแต เป็นการใช้ร่วมกันระหว่างลายสองขึ้นและลายสองนอน สานสลับกันเป็นช่องๆ เป็นที่นิยมมากที่สุดหมู่บ้านทำลึง ค.ห้วยไผ่ อ.โขงเจียม ใช้ลายนี้ในการสานกระติบข้าว ซึ่งทำให้เกิดลวดลายสวยงาม
2. ลายประดิษฐ์ เป็นการคิดค้นลายสานให้เหมาะสมกับวัสดุที่มีความอ่อนและความยืดหยุ่นสูงประเภท ดั่นกก, ดั่นเตยและดั่นฝ่อ ลวดลายที่สานจะมีการประดิษฐ์คิดค้นเพิ่มเติมให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น โดยใช้ร่วมกับลายขัดซึ่งเป็นลายพื้นฐานพบมากที่บ้านแดงน้อย ค.แดง อ.ตระการพืชผลและบ้านพรสวรรค์ อ.สำโรง
3. ลายพื้นฐานทั่วไป เช่นลายขัด, ลายสอง, ลายสาม, ลายกันหอย, ลายตุ้ม, ลายขัดซ้าย-ขวา พบมากโดยทั่วไปในการสานก่องข้าว, กระติบ, ข้อง, หวด, มวนั่งข้าวเหนียว เช่น กลุ่มสานก่องข้าวที่บ้านเกษม อ.ตระการพืชผล กลุ่มจักสานหวนั่งข้าวเหนียว บ้านขอนแก่น ค.ค้อแล่น อ.บุณฑริก

ตอนที่ 3

การสรุปผลข้อมูลลายสาน

ผลการดำเนินงาน

ตอนที่ 3 การสรุปผลข้อมูลลายสาน (ภาคอีสาน 19 จังหวัด)

จากข้อมูลการสำรวจและรวบรวมลายสาน ที่สานจากวัสดุธรรมชาติ ในเขตพื้นที่ภาคอีสาน 19 จังหวัด สามารถจำแนกเป็นประเด็นได้ดังนี้

ลักษณะวัสดุธรรมชาติที่ใช้ในการผลิตงานหัตถกรรมโดยวิธีสาน จากการสำรวจพบมีหลายชนิด ดังนี้

1. ไม้ไผ่ (เลือกใช้พันธุ์ไผ่ตามความสามารถที่ทำได้ในท้องถิ่น)
2. หวาย (นิยมใช้หวายน้ำ และหวายหางหนูตามลักษณะงาน)
3. พืชตระกูลกก เช่น ผือ ไหล และกกในสายพันธุ์ต่างๆ
4. ต้นธูป
5. ต้นคล้า
6. ผักตบชวา
7. เถาวัลย์ (นิยมใช้เครือสุท ซึ่งมีลักษณะเหมาะสมกับการใช้งาน)
8. ใบเตยหนาม

ภาพที่ 5 ผลิตภัณฑ์จากต้นคล้า

ภาพที่ 6 ผลิตภัณฑ์จากกก และผือ

ภาพที่ 7 ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่

ลักษณะของผลิตภัณฑ์

การนำลายสานมาเป็นส่วนสร้างสรรค์ผลงานหัตถกรรม ในปัจจุบันอาจแบ่งเป็น 4 กลุ่มงานหัตถกรรม ดังนี้

1. งานหัตถกรรมเชิงอนุรักษ์ เป็นการใช้ลวดลายสานที่มีการสืบทอด มายาวนาน ตั้งแต่อดีต โดยวิธีการถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัว ซึ่งเกิดขึ้นจาก 2 ลักษณะ คือ 1) คนในครอบครัว เช่นปู่ พ่อ หรือญาติ ถ่ายทอดให้ลูกหลาน 2) ความสนใจเป็นส่วนตัว โดยอาจจะเริ่มที่ความอยากรู้ หรือความจำเป็นที่ต้องการผลิตงานขึ้นเพื่อใช้เอง หลังจากนั้นอาจมีการแจกจ่ายและแลกเปลี่ยนบ้างตามความเหมาะสม งานหัตถกรรมที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้ ปัจจุบันจะพบได้จากผู้สูงอายุที่มีความเชี่ยวชาญมากฝีมือจะประณีตเป็นพิเศษ ผลงานจึงเป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์ เนื่องจากเริ่มจะสูญหายและไม่มีผู้สืบทอด

2. งานหัตถกรรมเพื่อใช้สอยในครัวเรือน เป็นการผลิตงานจักสาน เพื่อใช้ในครอบครัวไม่ได้มุ่งเน้นในการจำหน่ายลักษณะงานจะมีความเรียบง่าย มีการดัดแปลงใช้วัสดุอื่น ร่วมบ้างตามความเหมาะสม และความสะดวกในการผลิตไม่ได้เน้นที่ความสวยงาม แต่มองที่ประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักด้วยจะพบได้จากผลิตภัณฑ์หลายชนิดที่มีการใช้ในปัจจุบัน เช่น กระติบข้าวเหนียว หวด/มวย นึ่งข้าวเหนียว อุปกรณ์ดักปลาประเภทตุ้ม ไซ ลอบ และอื่นๆ

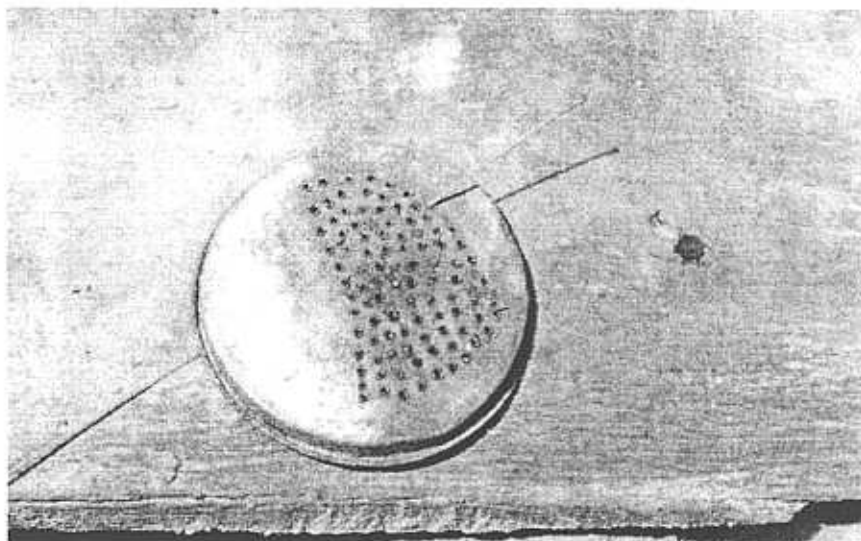
3. งานหัตถกรรมเชิงพาณิชย์ เป็นงานจักสานที่ผลิตขึ้นเพื่อมุ่งกำไร ดังปรากฏให้เห็นตามแหล่งชุมชนต่างๆ ลักษณะของงานเป็นไปตามกระแสตลาด มีการดัดแปลงวัสดุ ให้สวยงามขึ้น มีความแปลกใหม่ทั้งด้านรูป และลวดลาย เน้นการผลิตในปริมาณที่มากและมีความรวดเร็ว โดยส่วนใหญ่จะขึ้นทะเบียนสินค้าในกลุ่ม OTOP ซึ่งจะได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากภาครัฐ

4. งานหัตถกรรมระดับสากล เป็นงานสานที่มุ่งเน้นลูกค้าระดับสูง โดยพัฒนาคุณภาพของงานสานให้มีรูปแบบ และกระบวนการผลิตที่ดีมีความละเอียด ปราณีตยิ่งขึ้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในกลุ่มนี้ จะต้องมีการอบรมหรือจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นพิเศษ ผลงานที่ได้ต้องมีความงาม การให้สีเหมาะสม รูปแบบเหมาะกับการใช้งาน

ลักษณะของเส้นตอก

เส้นตอกที่ใช้ในการสานจะมีกรรมวิธีในการผลิตแตกต่างกันทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับ เหตุผล 2 ประการ คือ วัสดุคืออะไร และต้องการสานเป็นผลิตภัณฑ์อะไร ดังนั้น ในบางครั้ง จะมีเส้นตอกอยู่ 2 ลักษณะในงานชิ้นเดียวกัน คือ 1) เส้นตอกกลม 2) เส้นตอกแบน สำหรับเส้นตอกกลมอาจได้มาจาก การเหลาด้วยมีดตอกหรือการใช้วิธีรูดผ่านฝากระป๋องที่เป็นโลหะ และมีการเจาะรูไว้ต่างขนาดเพื่อรูดทำให้เส้นตอกเล็กลงตามลำดับที่ต้องการ แต่หากเป็นตอก แบบ อาจใช้วิธีเหลาหรือรูดผ่านใบมีดหรือใบกบที่ความทึบมนแผ่นไม้ก็ได้ แต่หากเป็นวัสดุธรรมชาติ อื่นที่มีลักษณะอ่อนตัว เช่น ฝื่อ กก จำเป็นต้องนำมารีดผ่านเครื่องรีดเส้นก่อน จะทำให้ผิวเรียบสามารถนำมาสานได้ง่าย สำหรับการย้อมเส้นตอก เพื่อทำให้เกิดลายสานที่

มีความงานเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ และความต้องการของลูกค้า ปัจจุบันนิยมทั้ง 2 วิธี คือ ย้อมจากสีเคมีและย้อมจากสีธรรมชาติ

ภาพที่ 8 ฝากระป๋องใช้ชุดเส้นตอกกลม

ภาพที่ 9 ใบกบ 2 ใบ ดั้งทำมุมใช้ชุดเส้นตอกแบน

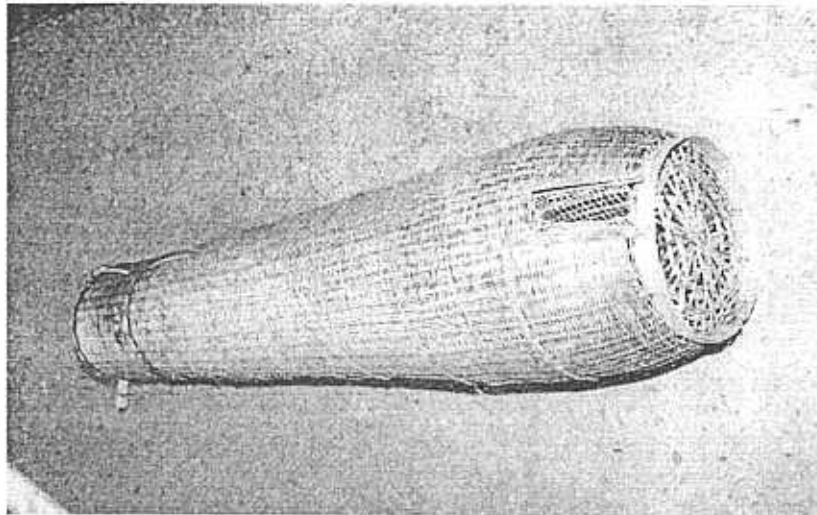
ภาพที่ 10 เครื่องรีดตอกเส้นใยพืช (กก/ฝื่อ)

ลักษณะลายสานในภาคอีสาน (19 จังหวัด)

ข้อมูล พบว่ามีการประยุกต์ใช้ลายสานหลายประเภท เพื่อใช้ผลิตงานหัตถกรรม การเลือกลายสานมีปัจจัยมาจากหลายสาเหตุ ทั้งนี้ มีเกณฑ์การพิจารณาจาก

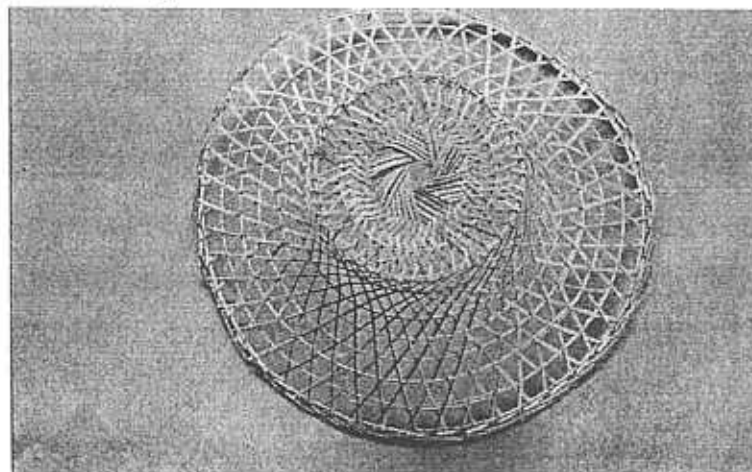
ลายสานจากการสำรวจและรวบรวม

1. รูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยพิจารณาจากประเภทของผลิตภัณฑ์ว่าต้องการความแข็งแรงมากน้อยเพียงใด จุดใดต้องการความคงทนเป็นพิเศษก็จะเลือกลายสานที่มีความดีสูงมีการยึดเกาะแข็งแรง เส้นตอกที่ต้องการความแข็งแรงโดยส่วนใหญ่ ใช้เส้นตอกกลม แต่หากบริเวณใดที่ต้องการความยืดหยุ่น ฝวเรียบก็จะใช้เส้นตอกแบน ลายเส้นใช้ลายขัด การเลือกลายสานโดยทั่วไปจะใช้ลายหลายประเภทร่วมกัน

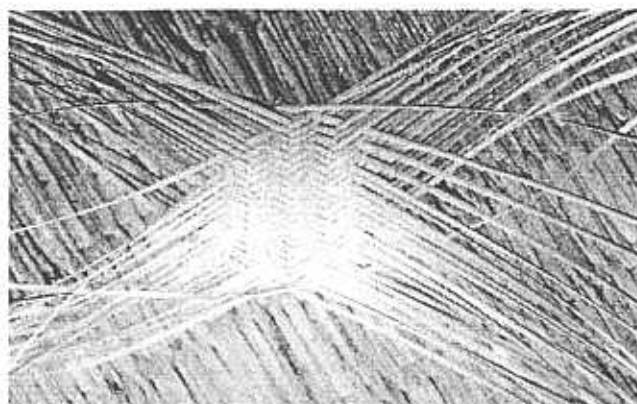

ภาพที่ 11 ตุ่มตักปลาแม่น้ำ

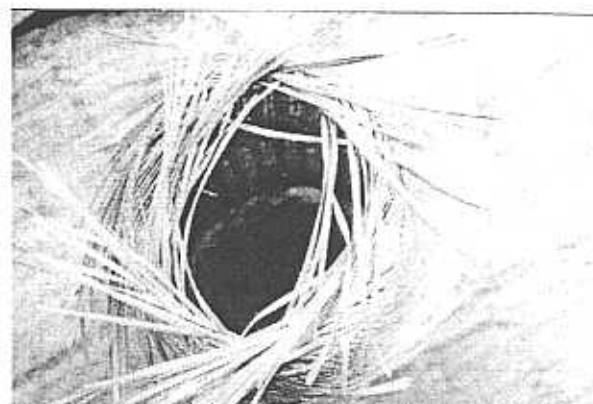
2. วัสดุในการผลิตงานหัตถกรรมในอดีตงานสานอาจเป็นเพียงการใช้วัสดุ 3 ชนิด คือ ไม้ไผ่หวาย และเถาว์วัลย์ แต่ปัจจุบันได้มีการศึกษาและพัฒนาวัสดุธรรมชาติอีกหลายชนิดเพื่อใช้ในงานหัตถกรรมดังนั้นจึงทำให้มีการเลือกสายสานที่สอดคล้องกับความต้องการในการใช้งานมากยิ่งขึ้น ผลิตภัณฑ์บางชนิดอาจต้องการเพียงความคงทนแข็งแรงอย่างเดียวแต่ผลิตภัณฑ์บางชนิดเน้นที่ความสวยงามของลวดลาย ดังนั้นสายสานที่ใช้ทุกชนิดทั้งลายขัด ลายเฉลว ลายสุมและลายกันหอย จึงมีการพัฒนาเสริมความสวยงาม ความละเอียดปราณีต ให้กับสายสาน สายสานที่มีการประดิษฐ์เพิ่มเติมเหล่านี้ ได้รับการศึกษา และออกแบบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษาและบางครั้งเป็นการคิดค้นของกลุ่มชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถทำให้เกิดลายประดิษฐ์ขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 12 การขึ้นโครงสานงอบจากไม้ไผ่

ภาพที่ 13 ลายสานกระเป๋าจากต้นคล้า

ภาพที่ 14 การขึ้นรูปลายสานกระเป๋าจากต้นคล้า

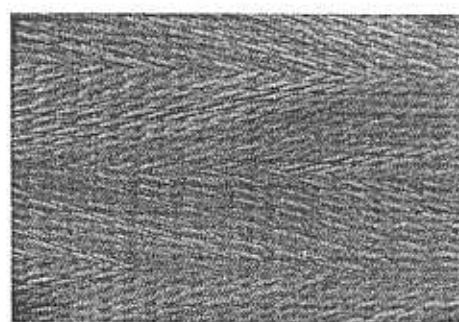
3. ศักยภาพของผู้ผลิต ในวิถีชีวิตของคนอีสาน ลายสานที่มีความถนัดมาแต่อดีต คือ ลายที่อยู่ในกลุ่มลายขัด เช่น ลายสองนอน ลายสองยืน ลายขัดบี และอื่นๆ ดังนั้นการประยุกต์ลายเพื่อใช้งานให้มีความหลากหลายมีความจำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่น อยู่เสมอ ดังนั้น งานสานของอีสาน จึงมีทั้งกลุ่มที่ผลิตโดยดัดแปลงจากลายเดิมที่ถนัด และกลุ่มที่พัฒนาใหม่การใช้ลวดลายจึงเป็นไปตามความสามารถเฉพาะบุคคล

จากปัจจัยทั้ง 3 ประการอาจกล่าวได้ว่าเป็นตัวกำหนดที่สำคัญในการทำให้เกิดลาย สานในภาคอีสาน

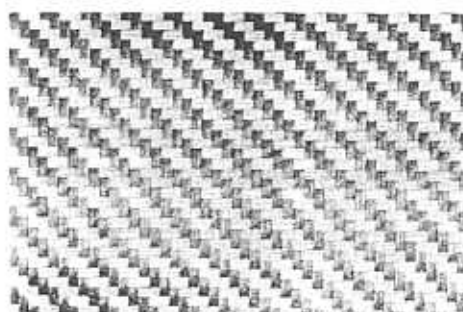
สรูปลายสานที่พบมากในภาคอีสาน

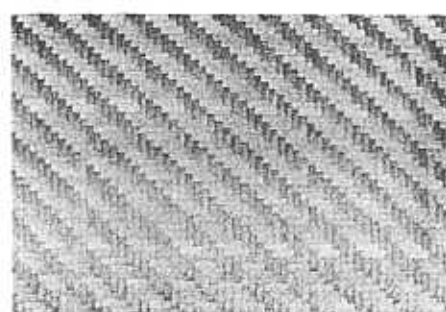
ลายขัดแตะ

ลายซ่าย - ขวา

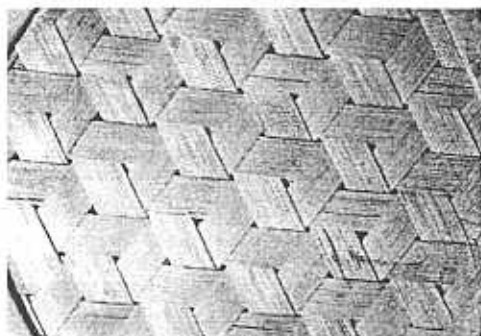

ลายสอง

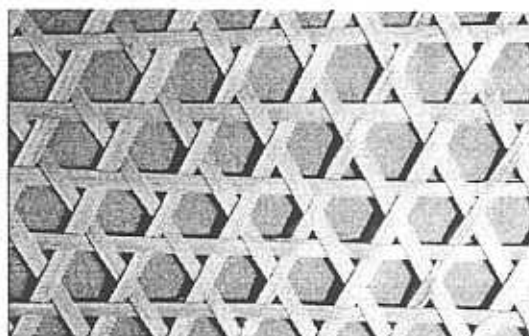

ลายสาม

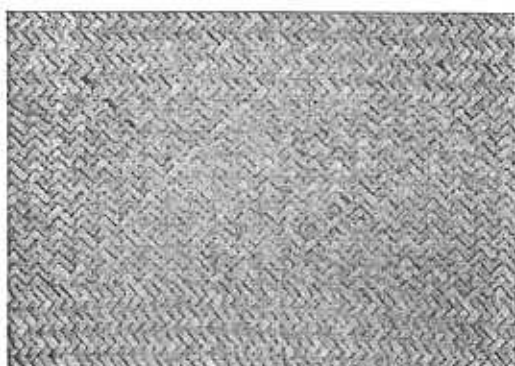
สรุปลายสานที่พบบ่อยในภาคอีสาน

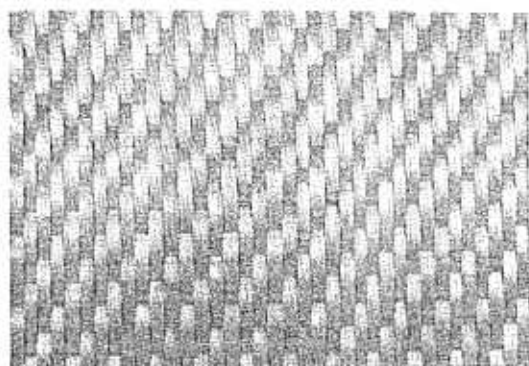
ลายเฉลวห้า หรือ ลายตาแหวน

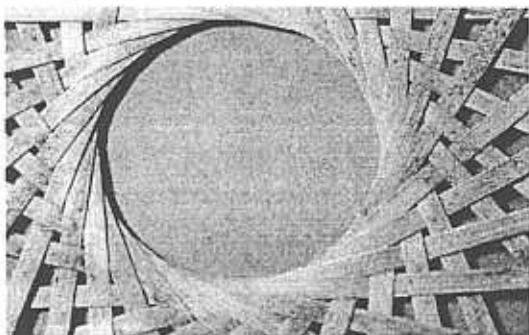
ลายเฉลวหก หรือ ลายตาแหวน

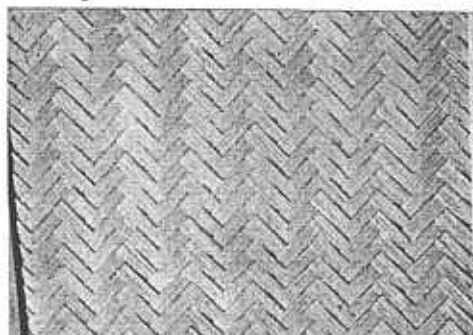
ลายช้างกระแต (สองนอน และสองยืน)

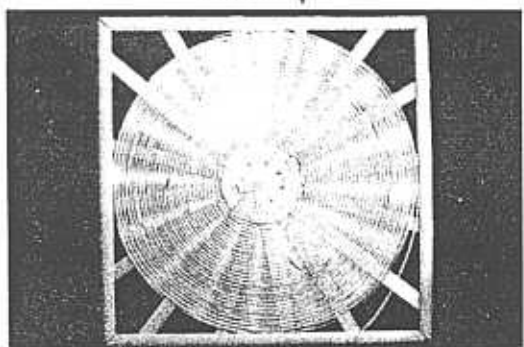
ลายผัดดุก หรือลายขัดหนึ่งสอง – สองสาม

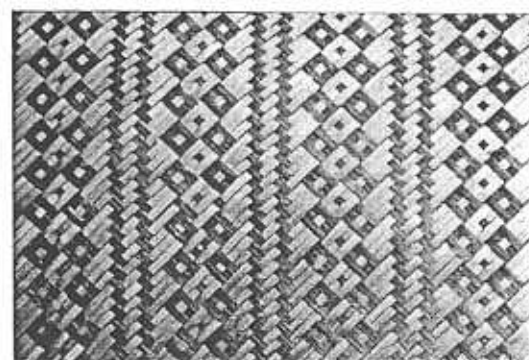
ลายหัวส้ม

ลายขัดแยงตามตั้งหรือลายยืน

ลายกันหอย

ลายพัฒนาจากลายตีคว่ำ

7. สรุปค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการ งบประมาณที่ได้รับ 100,000 บาท

1. หมวดค่าตอบแทน	11,000 บาท
- ค่าตอบแทนวิทยากร (6 ชม.*600 บาท)	3,600 บาท
- ค่าตอบแทนผู้ช่วยวิทยากร (2 คน * 4 ชม. *300 บาท)	2,400 บาท
- ค่าอาหารทำงานนอกเวลาราชการ	5,000 บาท
2. หมวดค่าใช้สอย	78,990 บาท
- เดินทางไปราชการ	59,986 บาท
- ค่าอาหารกลางวัน (อัตรา 75 บาท * 60 คน)	4,500 บาท
- ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่ม (อัตรา 25 บาท*2 มื้อ * 60 คน)	3,000 บาท
- จ้างเหมาจัดพิมพ์เอกสาร	11,504 บาท
3. หมวดค่าวัสดุ	10,010 บาท
- ค่าวัสดุฝึกอบรม	260 บาท
- ค่าวัสดุโฆษณาและเผยแพร่	9,750 บาท
รวม	100,000 บาท

8. สรุปผลการดำเนินโครงการฯ และข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินโครงการ : การศึกษาและรวบรวมข้อมูลลายสานด้วยวัสดุธรรมชาติ ในเขตพื้นที่ภาคอีสาน 19 จังหวัด พบประเด็นที่น่าสนใจใน 5 ประเด็น ซึ่งได้มีการนำเข้าสู่การสัมมนาสรุปผลโดยสรุปได้ดังนี้

1. ลายสานในเครื่องจักสานของอีสาน จะมีระเบียบวิธีการและหลักในการสานสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ด้วยลักษณะของการเล่าด้วยปากเปล่า มากกว่าการใช้ตำรา โดยมากมักจะคิดเป็นคำคล้องจองกัน ซึ่งจะคล้ายคลึงกับภูมิภาคอื่นของไทย แต่สำนวนภาษาจะเป็นเฉพาะถิ่น แตกต่างกันไป สำหรับการเรียกชื่อลายสานมักจะออกชื่อตามภาษาถิ่น เช่น ลายเลว บางท้องถิ่นในภาคอีสานจะเรียก ลายตาแหลว บางท้องถิ่นอยู่หมู่บ้านติดกันยังเรียกชื่อต่างกัน ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะรวบรวมชื่อในภาษาถิ่น เพื่อการวิเคราะห์ได้ การใช้ชื่อย่อกลางเพื่อเปรียบเทียบลักษณะการสานในภาษาถิ่นจะทำให้เข้าใจง่ายและไม่สับสน

2. ค่านิยมในลายสาน ปัจจุบันลายสานที่สืบทอดกันมาแต่อดีต ยังคงได้รับความนิยมในเชิงอนุรักษ์คู่กับผลิตภัณฑ์ที่เป็นแบบดั้งเดิม เช่น ก่องข้าว กระติบข้าว ช้อง ไซ สุ่ม ลอบ ฝาขัดแตะ และอื่น ๆ ด้วยเหตุที่ผลิตภัณฑ์เหล่านี้อยู่ในวิถีชีวิตของคนอีสานมาอย่างยาวนาน การเปลี่ยนแปลงใด ๆ มักจะไม่ได้ความนิยมเท่าที่ควร มีความเป็นไปได้ว่าภูมิปัญญาในการใช้ลายสานกับผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในวิถีชีวิตของคนอีสานเหล่านี้จะอยู่คู่คนอีสานไปอีกนาน

3. การพัฒนาลวดลายบนผลิตภัณฑ์ใหม่ จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เคยผลิตเพื่อการใช้สอยในครัวเรือนเปลี่ยนเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่าย ทำให้เกิดลักษณะงานใน 2 ลักษณะ คือ 1) การใช้ลวดลายเดิม ภูมิปัญญาเดิมสร้างผลิตภัณฑ์กันเป็นกลุ่มอาชีพ เพื่อการจำหน่าย และบางกลุ่มได้แสวงหาวัสดุทดแทนที่สามารถได้ง่ายในท้องตลาดเสริมผลิตภัณฑ์ให้แข็งแรง สวยงามเพิ่มเติม เช่น ในร่อน พลาสติก และลวดลาย เป็นต้น 2) การแสวงหาลวดลายใหม่ เพื่อยกระดับสินค้าให้มีราคาสูงขึ้น เจาะตลาดระดับสูงขึ้น ลวดลายเหล่านี้ได้พัฒนามาทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ และการคิดค้นของกลุ่มทำให้เกิดการพัฒนาและมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

4. การพัฒนาทางด้านวัสดุสำหรับงานสาน การเสาะแสวงหาวัสดุใหม่เป็นกรรมวิธีที่มีมาแต่อดีต ปัจจุบันวัสดุที่เคยใช้มาแต่อดีตหลายชนิดได้ลดน้อยลง ไม้ไผ่และหวายขาดการปลูกทดแทน ทำให้มีการแสวงหาวัสดุทดแทน วัสดุทดแทน จึงเป็นสิ่งที่ต้องคัดสรรว่ามีมากในท้องถิ่น กรรมวิธีการผลิตไม่ซับซ้อนมีความเหมาะสมกับรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ต้องการใช้สอยปัจจุบันวัสดุที่พัฒนาใหม่ เหล่านี้กลับได้รับความนิยมอย่างมาก บางอย่างเป็นสินค้าส่งออกขายต่างประเทศการใช้วัสดุใหม่เหล่านี้ ได้ทำให้มีการพัฒนาลายสานตามไปด้วย เพราะลายสานเดิมอาจจะเหมาะสำหรับวัสดุชนิดเดิมแต่ไม่เหมาะสำหรับวัสดุใหม่ เช่น ลายสองชั้น อาจจะเหมาะกับเส้นดอกแบบที่เป็นไม้ไผ่ใช้สานก่องช้างแต่หากเปลี่ยนเป็นใช้กก สานอาจจะต้องใช้ลายขัดซ้าย - ขวาแทน เพราะเส้นดอกมีความอ่อนตัวเมื่อสาน ทำให้มีความแน่นเหนียวมากกว่า เป็นต้น

5. อัตลักษณ์ของลายสานในภาคอีสาน เครื่องจักสานในภาคอีสานแม้ว่าจะมีความแตกต่างในเรื่องของรูปทรงประจำถิ่น ซึ่งสืบเนื่องมาจากการสืบทอดมาแต่อดีต แต่มีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกัน คือ ความเรียบง่าย สวย ชัด ไม่มีความซับซ้อน เน้นประโยชน์เป็นสำคัญ ลักษณะดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่นเมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์ในภูมิภาคอื่นของไทยจะเป็นความแตกต่างที่ชัดเจน ลายสานที่ใช้เป็นหลักจะเป็นลายพื้นฐาน ดังนี้

1. ลายขัด (ลายสอง ,ลายสาม, ลายซ้าย - ขวา, ลายไหล)
2. ลายเฉลว (ลายเฉลว 6 ,ลายกันเข่ง)
3. ลายหัวส้ม
4. ลายกันหอย

ลายขัดเป็นลายที่ใช้มากที่สุดแม้ว่าจะมีการพัฒนาแตกลายได้มากมายแต่การใช้งานจริงพบว่ามีการใช้งานเพียงเล็กน้อย เท่านั้น

สรุปผลการประเมินการจัดสัมมนา
เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลลายสานในหัวข้อ “ลวดลายงานสานของภาคอีสาน”

ต.กุดแห่ อ.นาแก จ.หนองบัวลำภู วันที่ 10 กรกฎาคม 2547

จำนวนผู้เข้าอบรมทั้งหมด 60 คน

ตอบแบบสอบถาม จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 51.66 % ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ประเด็นคำถาม	ระดับความพึงพอใจ
1. ท่านบรรลุความคาดหวังในการอบรม	4.16
2. สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้งานได้	4.10
3. เทคนิค วิธีการอบรมเหมาะสม	3.87
4. เอกสารที่ใช้มีประโยชน์	4.38
5. ระยะเวลาให้เหมาะสม	3.74
6. ห้องอบรมมีความเหมาะสม	4.19
7. อาหารที่บริการเหมาะสม	4.25
8. ทีมวิทยากรมีความรอบรู้	4.54
9. รู้สึกได้มีส่วนร่วมในการอบรม	4.00
10. ทีมวิทยากรสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดี	4.64
11. โดยภาพรวมท่านพึงพอใจกับการอบรม	4.16
12. ความต้องการอยากให้มีการอบรมในลักษณะนี้อีก	4.48
รวม	4.21

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินโครงการ

โครงการดังกล่าว เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาข้อมูลทำให้เป็นภาพรวมของลายสานที่มีการใช้ในภาคอีสานได้เกิดการศึกษาเรียนรู้ พัฒนาการของการพัฒนาเครื่องจักสานโดยเฉพาะการสร้างลวดลายบนเครื่องจักสานในภาคอีสาน ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะใน 2 ด้าน ดังนี้

1. การนำข้อมูลไปใช้งาน ขอให้ทำความเข้าใจเบื้องต้นว่า ลายสานบนเครื่องจักสานนั้นเกิดจากภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานความงามตามธรรมชาติ และความแข็งแรงที่เหมาะสมกับงานได้ผ่านการคิดค้นมาอย่างยาวนาน ผลิตภัณฑ์ในอดีตหลายอย่างจึงควรค่าแก่การอนุรักษ์ยิ่ง ดังนั้น การศึกษาข้อมูลให้คำนึงถึงค่าสำคัญใน 2 ด้าน คือ 1) การอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ในภูมิปัญญาดั้งเดิม และ 2) การสร้างมุมมองสำหรับผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ได้รับการออกแบบใหม่ ใช้วัสดุที่ได้รับการพัฒนาใหม่ การเลือกลวดลายสานมีความจำเป็นต้องศึกษาและพัฒนาใหม่ให้เหมาะสม จากเหตุผลที่สำคัญทั้ง 2 ประการจำทำให้การศึกษาข้อมูลนี้ เกิดมุมมองในการนำ

ข้อมูลไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาในการออกแบบ และพัฒนาได้โดยอาศัยฐานข้อมูลจากภาพถ่าย ที่ได้รับการศึกษารวบรวมไว้

2. การนำไปประยุกต์ใช้ในงานวิจัย ข้อมูลที่รับการศึกษานี้ มุ่งเน้นให้เห็นมุมมองของ ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานโดยรวมและมีการลงรายละเอียดในด้านของลายสาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อ ผู้ที่มีความประสงค์จะศึกษาวิจัยทางด้านเครื่องจักสาน โดยอาศัยฐานข้อมูลของเครื่องจักสาน 19 จังหวัด ในภาคอีสานจากรายงานการศึกษานี้ลายสานถือว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนา เครื่องจักสานนอกเหนือจากการออกแบบและพัฒนารูปทรง และพัฒนาวัสดุที่ใช้ในงานสาน ลาย สานจะเกี่ยวเนื่องถึงการเลือกใช้ลวดลายที่เหมาะสม การกำหนดขนาดของเส้นตอก การย้อมสีเส้น ตอกเพื่อสร้างลวดลายบนผลิตภัณฑ์ ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรวบรวมจะเป็นแนวทางในการ ออกแบบต่อไป

9. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการ

การดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นไปด้วยความยุ่งยาก เนื่องจากข้อจำกัด ทางด้านเวลาและงบประมาณ ซึ่งต้องเดินทางไปทั้ง 19 จังหวัด ภายในระยะเวลาไม่ถึงปี เพื่อจะ ให้ได้ข้อมูลกลุ่มที่ผลิตเครื่องจักสานโดยเน้นกลุ่ม อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ที่จะสามารถเป็น จุดเด่นให้สืบค้นได้จริง เพราะผลิตภัณฑ์พื้นฐานโดยทั่วไป เช่น กระติบข้าว ช้อง ตะกร้า และอีก หลายรายการไม่ค่อยมีความแตกต่างทางด้านลวดลายมากนักการสืบค้นจึงพยายามเน้นที่ความ แตกต่างของแต่ละจังหวัดปัญหาในการสืบค้นข้อมูลนี้จึงเต็มไปด้วยปัญหามากมายแต่หากใช้เวลาที่ มากขึ้นงบประมาณที่เพียงพอจะทำให้ได้รายละเอียดที่มากยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงขอสรุปปัญหาและ อุปสรรคไว้โดยสังเขป ดังนี้

1. การเดินทางมีมากกว่าที่กำหนดไว้ในโครงการพบว่า โดยส่วนใหญ่ไม่สามารถเดินทาง และได้ข้อมูลในครั้งเดียว เพราะต้องมีความสัมพันธ์กับฤดูกาล การหาข้อมูลผู้ผลิตและการอยู่เพื่อ พบปะสอบถามข้อมูลกับผู้รู้จริงในกลุ่มผู้ผลิต

2. ลายสานมีชื่อเรียกตามภาษาถิ่นต้องมีการเรียนรู้ก่อนเก็บข้อมูล หากไม่มีพื้นฐานจะทำให้ สับสนในการศึกษาหาข้อมูล หากไม่มีพื้นฐานจะทำให้สับสนในการศึกษาข้อมูล

3. ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์หากประสงค์จะเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมอาจต้องใช้เวลา ไม่น้อยกว่า 5 ปี ดังนั้น หากมีผู้ประสงค์จะดำเนินโครงการในลักษณะนี้ควรวางแผนด้านเวลา สถานที่ ให้ชัดเจน การดำเนินการ

ปัญหาอุปสรรคดังกล่าวอาจสามารถปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้ ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อ การศึกษาต่อไป

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, 2525.แม่ลายจักสาน.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์
บริษัทประยูรวงศ์ จำกัด.

ธวัชชัย ปทุมล่องทอง. 2544.เกร็ดน่ารู้ประเทศไทย ภาคอีสาน.พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์น้ำฝน .